

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Suklaasydämiä laulavilla käsillä

Neljän yhteislaulun kääntäminen viitotulle puheelle

Riina Louhimaa ja Kaisa Tuomisto

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Riina Louhimaa ja Kaisa Tuomisto	Sivumäärä 35 ja 10 liitesivua
Työn nimi Suklaasydämiä laulavilla käsillä - Neljän yhteislaulun kääntäminen viitotulle puheelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen, Anne-Mari Jaamalainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén	
Tiivistelmä <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli kääntää neljä yhteislaulua viitotulle puheelle. Näiden käännösten avulla huonokuuloiset ja kuuroutuneet voivat opetella uusia viittomia, nauttia musiikista sekä yhdessä laulamista ja viittomisesta. Lauluehdotukset tulivat Helsingin Kuuloyhdistys ry:n jäseniltä, joista käännettäviksi lauluiksi valikoituivat laulut Suklaasydän, Uralin pihlaja, Ystävän laulu sekä Leivo.</p> <p>Idea tähän opinnäytetyöhön tuli työn tilaajalta, Sirpa Laurénilta Kuuloliitto ry:stä. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi erillinen DVD, josta käännetyt laulut löytyvät. Tämä DVD on tarkoitettu Kuuloliitto ry:n valtakunnalliseen käyttöön. Kuuloliitto ry:llä on tarvetta tällaiselle materiaalille, jota he voivat käyttää valtakunnallisesti toiminnassaan esimerkiksi viitotun puheen opetusmateriaalina. Työmme on tärkeä viittomakielialalle, koska huonokuuloisten määrä kasvaa jatkuvasti. Opinnäytetyömme on tilattu työelämän tarpeisiin.</p> <p>Opinnäytetyön käännösprosessin aikana havainnointiin, miten musiikin rytmi vaikuttaa käännettävän laulun viittomavalintoihin sekä miten tuoda esteettisesti esille sekä selkeä huulio että non-manuaalisuus. Havainnoinnin avulla selvisi, että musiikin rytmi ei vaikuta käännettävän laulun viittomavalintoihin, vaan se vaikuttaa viittomien tuottamiseen. Havainnoinnista selvisi myös, että selkeän huulion sekä non-manuaalisuuden voi tuoda esteettisesti esille harjoittelemalla paljon ja sisäistämällä laulun merkityksen.</p>	
Asiasanat suomalainen viittomakieli, kääntäminen, viitottu puhe, musiikki, rytmi	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpretation

ABSTRACT

Author Riina Louhimaa ja Kaisa Tuomisto	Number of Pages 35 and 10 appendices
Title Chocolate hearts on singing hands - Translation of four singalongs to Sign Supported Speech	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen, Anne-Mari Jaamalainen	
Subscriber and/or Mentor Federation of Hard of Hearing, Sirpa Laurén	
Abstract <p>The target of this functional thesis was to translate four singalongs to Sign Supported Speech. With these translations hard of hearing people and deafened can learn new signs, enjoy music and enjoy singing and signing together. The song propositions came from The Hearing Association of Helsinki, which songs Mama´s Pearls, Rowan of Ural, Song of a Friend and Lark were chosen.</p> <p>The idea for this thesis came from the subscriber, Sirpa Laurén from Federation of Hard of Hearing. The output of this thesis is a separate DVD, where translated songs are found. This DVD is destined for the national use of Federation of Hard of Hearing. They are in need of this kind of material, that they can use in their national activity for example in teaching Sign Supported Speech. Our thesis is important to sign language trade because the number of hard of hearing increases continuously. This thesis is ordered to the needs of the working life.</p> <p>During the translation process of this thesis was observed how the rhythm of the music impacts to the sign selections that are made translating this song and how to esthetically highlight both clear lip area and non-manual elements. In the observation of the translation was found that the rhythm of the music does not impact to the sign selections that are made translating the song, but it impacts how the signs are done. Observing the translation was also found that to be able to esthetically highlight both clear lip area and non-manual elements, you have to practice plenty and internalize the meaning of the song.</p>	
Keywords Finnish Sign Language, translation, Sign Supported Speech, music, rhythm	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VIITOTTU PUHE JA VIITOTUN PUHEEN KÄYTTÄJÄT	6
2.1 Viitottu puhe	7
2.2 Kuuroutuneet	9
2.3 Huonokuuloiset	10
3 MUSIIKKI	11
4 KÄÄNTÄMINEN	12
4.1 Käännösteorioita	13
4.2 Skoposteoria	15
5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
6 KÄÄNNÖSPROSESSI JA KUVAUKSET	17
6.1 Käännösprosessin alku	17
6.2 Glossaaminen	19
6.3 Ensimmäiset palautteet ja ongelmat	20
6.4 Käännöstyön toiset työstettävät laulut	21
6.5 Käännösten muokkaaminen	23
6.6 Produktin kuvauspäivä	25
7 TULOKSET	26
7.1 Musiikin rytmin vaikutus viittomavalintoihin	27
7.2 Esteettisyyden säilyttäminen viitotussa puheessa	30
8 POHDINTA	32
LÄHTEET	34
LIITTEET	36

1 JOHDANTO

Tämä työ on saanut alkunsa kahden Humanistisessa ammattikorkeakoulussa opiskelevan viittomakielentulkkiopiskelijan mielenkiinnosta yhteislauluja ja viitottua puhetta kohtaan. Saimme opinnäytetyöaiheemme tilauksen Kuuloliitto ry:stä. Opinnäytetyömme on toiminnallinen; käännsimme neljä yhteislaulua viitotulle puheelle ja tallensimme käännökset DVD:lle. Näiden laulujen avulla huonokuuloiset ja kuuroutuneet voivat opetella viittomia ja nauttia yhteislauluista.

Opinnäytetyömme on ainutlaatuinen, sillä kääntämämme laulut ovat juuri työmme kohderyhmän omia laulutoiveita, sillä saimme runsaan määrän käännettävien laulujen toiveita Helsingin Kuuloyhdistys ry:n jäseniltä. Valitsimme opinnäytetyöhömme käännettäväksi näistä toiveista neljä yhteislaulua, joita ovat Ystävän laulu, Suklaasydän, Leivo ja Uralin pihlaja. Päätimme yhdessä ohjaajamme kanssa, että käännämme neljä yhteislaulua, koska se on sopiva määrä opinnäytetyön laajuuteen nähden. Olimme molemmat päävastuussa kahden laulun kääntämisestä. Kirjallisessa osuudessa Kaisa oli vastuussa luvusta 3, joka käsittelee musiikkia ja Riina oli vastuussa luvusta 4, joka käsittelee kääntämisteoriaa. Muut luvut olemme työstäneet yhdessä.

Opinnäytetyömme lauluja käännettäessä havainnoimme käännöksiämme kahden tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Työmme tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Miten käännettävän laulun musiikin rytmi vaikuttaa käännettävän laulun viittomavalintoihin?
2. Miten tuoda esteettisesti esille samanaikaisesti selkeä huulio ja non-manuaalisuus käännettävässä laulussa?

Huonokuuloisten määrä kasvaa jatkuvasti. Syynä määrän kasvamiselle on ihmisten ikääntyminen sekä nuorten kuuloon kohdistuvat uudet riskitekijät kuten mp3-soittimilla kuuntelu sekä yhä kovempi melu konserteissa ja baareissa. (Kuuloliitto ry 2012.) Näin ollen viittomakielentulkkien asiakasryhmistä kuuroutuneiden ja huonokuuloisten määrä kasvaa, ja siksi viittomakielentulkin työnku-

vakin muuttuu. Tämän vuoksi opinnäytetyömme on tärkeä viittomakielentulkin ammattialalle.

Työmme merkityksellisyydestä kertoo myös se, että kuuroutuneilla on kokemus musiikista ajalta ennen kuuroutumistaan. Kuuroutumisen jälkeen he ovat menettäneet musiikin, mikä voi tuntua raskaalta. Kuuroutuneille on tärkeää laulaa ja viittoa yhdessä toisen kuuroutuneen kanssa, koska tutuista lauluista heillä on jo sisäinen representaatio ja lauluilla on jokin merkitys heille. (Ryytty 2006, 16, 18- 19.) Valitsemamme neljä laulua on niin sanottuja vanhoja, tuttuja lauluja. Sillä mielestämme tuttuja lauluja on helpompi laulaa ja sitä kautta oppia uusia viittomia.

”Laulun soidessa mielet herkistyvät ja muistot nousevat mieleen - rakkaat, iloiset ja surulliset. Laulu kohottaa tunnelmaa. Se lohduttaa. Se innostaa. Helismaan sanoin: ”Niin paljon on aihetta lauluun.” ” (Hovi 2007, 9.)

Haluamme tämän opinnäytetyön avulla nämä asiat myös huonokuuloisten ja kuuroutuneiden tavoitettaviksi. Opinnäytetyömme kirjallinen osuus on suunnattu viittomakielentulkeille, viittomakielentulkkiopiskelijoille, Kuuloliiton kerhonohjajille sekä viitotusta puheesta kiinnostuneille.

2 VIITOTTU PUHE JA VIITOTUN PUHEEN KÄYTTÄJÄT

Tässä luvussa esittelemme, mitä on viitottu puhe ja ketkä sitä käyttävät. Viitottu puhe on kommunikaatiomenetelmä, jota käyttävät huonokuuloiset, kuuroutuneet ja sisäkorvaistutteen käyttäjät (Laurén 2006, 200–201). Myös kuurosokeat voivat käyttää viitottua puhetta kommunikointimenetelmänään (Lahtinen 2006, 189). Tässä opinnäytetyössämme keskitymme kuitenkin ainoastaan huonokuuloisiin sekä kuuroutuneisiin aikuisiin henkilöihin, sillä he ovat opinnäytetyömme sekä sen produktin kohderyhmä.

2.1 Viitottu puhe

Viitotun puheen määrittelemine ei ole täysin yksiselitteistä, sillä kirjallisuudessa sitä on määritelty hieman eri tavoin korostaen eri asioita. Kaikissa määritelmässä on kuitenkin mainittu samoja asioita, kuten se, että viitottu puhe ei ole itsenäinen kieli, vaan se on kommunikaatiomenetelmä. Fast ja Kalela(2006, 5-6) ovat tehneet kirjallisuusselvityksen, miten viitottua puhetta on käsitelty kirjallisuudessa. Heidän mukaansa viitottu puhe on eri kirjallisuuslähteissä määritelty joko huuliolukua tukevaksi menetelmäksi tai viittomakommunikaatiomenetelmäksi. Erimielisyyksiä löytyy myös siitä, tuotetaanko viitottua puhetta puhutun kielen sanat ääneen lausuttuna vai äänettömästi huuliolla.

Kuuroutunut tai huonokuuloinen henkilö voi viitotun puheen avulla saada selvää puhutusta kielestä, henkilön omasta äidinkielestään (Härmä & Pelkonen 1992). Kuuroutuneet määritellään myöhemmin luvussa 2.2 sekä huonokuuloiset luvussa 2.3. Viitotussa puheessa puhetta myötäillään viittomin. Suurin osa viittomista on lainattu suomalaisesta viittomakielestä ja ne tuotetaan puheen kanssa samanaikaisesti, puhutun kielen sanajärjestyksen mukaan. (Hytönen & Rissanen 2006, 24.) Tällöin viittomien merkitys vastaa puhutun sanan merkitystä (Lahtinen 2006, 189).

Viitotussa puheessa tärkeintä on selkeä huulio ja sanojen tuottaminen loppuun asti selkeästi päätteineen, sillä useimmat sen käyttäjät turvautuvat enemmän huuliluralukuun kuin pelkkiin viittomiin. Viitottua puhetta käytettäessä puhe muuttuu yleensä rauhallisemmaksi ja selkeämmäksi, mikä auttaa viestin vastaanottamista. (Laurén 2006, 215–216.)

Viitotussa puheessa käytetään viittomakielessä käytettäviä viittomia (mt., 215). Viittomat rakentuvat viidestä erityyppisestä perusosiosta; käsimuodoista, paikasta, orientaatiosta, liikkeestä ja non-manuaalisista elementeistä. Käsimuodolla tarkoitetaan sormien asentoa viittoman tuottamisen aikana ja paikalla tarkoitetaan kohtaa, jossa viittoma tuotetaan. Orientaatiolla tarkoitetaan mihin suuntaan kämmen ja sormet osoittavat viittoman tuottamisen aikana, liike on käden tekemä liike viittoman aikana ja non-manuaalisilla elementeillä tarkoitetaan

yleensä viittomiin kuuluvia kasvojen ilmeitä ja suun liikkeitä. (Jantunen 2003, 28.) Viitotussa puheessa käytetään myös sormiaakkosia ja joitakin muita viittomakielen kieliopillisia rakenteita. Viitottu puhe perustuu puheen ja viittomien samanaikaiseen tuotokseen ja sen takia kaikkia viittomakielen ominaisuuksia, eikä viittomia voida käyttää. (Laurén 2006, 215.) Viittomakielen kieliopillisia rakenteita voivat olla esimerkiksi osoittaminen, paikantaminen ja toisto (Lahtinen 2006, 190).

Viitotun puheen tavoitteet ovat erilaisia, riippuen onko sen käyttäjä lapsi vai aikuinen. Jos viitotun puheen käyttäjä on lapsi, sen tavoitteena on tukea puhutun kielen oppimista. Jos viitotun puheen käyttäjä on aikuinen, sen tavoitteena on tukea kommunikointia, sillä aikuisilla on jo puhutun kielen taito. (Stolt 2000, 166.)

Huulioluvuksi kutsutaan puheen aikana ilmenevien visuaalisten piirteiden havainnointia ja usein sillä tarkoitetaan huulten, kielen ja leuan liikkeiden ja asentojen seuraamista (Tahvonen, Ojanen & Meronen 2009, 7). Huulioluvussa kuuloinformaatiota voidaan täydentää tai se korvataan suun ja kielen liikkeiden, myös eleiden ja ilmeiden seuraamisella. Informaatiota tukee lisäksi muun muassa käsien liikkeet. (Takala 2005, 38.)

Non-manuaalisuudella tarkoitetaan ilmeitä sekä huulion, pään, silmien ja koko kehon liikkeitä (Rissanen 2006, 26). Kasvojen ilmeet selkeyttävät viestiä viitotulla puheella kommunikoidessa. Kysymyksiä ilmaistaessa ilmeellä on sama kieliopillinen tarkoitus kuin viittomakielessä. (Laurén 2006, 218.) Esimerkiksi viittomakielellä kysyttäessä käytetään kysymyksen ilmaisemiseen pääsääntöisesti kehon ja pään liikkeitä sekä kasvojen ilmeitä (Jantunen 2003, 94). Viitotussa puheessa ilmeet enemmänkin elävöittävät viittomista, kuin että niillä olisi kieliopillinen tarkoitus. Huonokuuloiset ja kuuroutuneet seuraavat viitotussa puheessa huuliota niin tarkasti, että kasvojen ilmeiden välittämä viesti voi jäädä huomioimatta. Ilmeiden käyttö saattaa häiritä joitakin viitotun puheen vastaanottajia, joten liioittelua tulee välttää. Kun viitotussa puheessa käytetään ilmeitä, täytyy muistaa, että huulio pysyy selkeänä ja se on koko ajan selkeästi nähtävissä. (Laurén 2006, 218.)

Viitotussa puheessa jotain asiaa kuvaillessa, voi olla vaikea tuottaa asia viitotulla puheella, koska kaikille suomen kielen sanoille ei löydy vastaavaa viittomaa ja kuvaileva ilmaus ei aina aukene viestin vastaanottajalle. Tällöin viestin välityksen avuksi voi liittää viittomakielelle olennaisia elementtejä, eleitä, kuten osoittamista. (mt., 217.) Eleillä voidaan ilmaista myös muun muassa erilaisia tunnetiloja tai reaktioita ja kiinnostuksen kohteita (Launonen 1998, 39).

2.2 Kuuroutuneet

Suomessa on arvioitu olevan noin 3000 kuuroutunutta (Kuuloliitto ry 2012). Kuuroutuneeksi määritellään henkilö, jonka kuulonalenema on yli 85 dB ja/tai puheenerotuskyky on alle 50 %. Kuuroutunut on menettänyt kuulonsa puheenoppimisiän jälkeen, yleensä aikuisena. (Laurén 2006, 200.) Kuuroutuneen kommunikointi perustuu puhuttuun kieleen ja hän käyttää kommunikointiin huuilitalukua (Kirla 2000, 233). Osa heistä on opiskellut viitottua puhetta, mutta sen käyttö voi olla vähäistä. Kuuroutuneet eivät kuulojokeenkaan avulla saa selvää puheesta, mutta saattavat kuitenkin kuulla joitakin ääniä. Puheen vastaanottaminen on kuuroutuneelle vaikeaa tai mahdotonta, toisin kuin puheen tuottaminen. Kuuroutunut on oppinut puhutun kielen kuulonsa avulla ja tämän vuoksi kommunikoi yleensä ymmärrettävästi puheella. Joillakin kuuroutuneilla voi olla puheen artikulaatiossa muutoksia, koska he eivät kuule omaa puhettaan. Esimerkiksi kuuroutuneen äänenvoimakkuus voi olla joskus tilanteeseen sopimaton. (Laurén 2006, 200–201.)

Kuuroutuneilla ei ole sellaista sosiaalista verkostoa ja ympäristöä, kuten esimerkiksi kuuroilla on kuurojen yhteisö, jossa he voisivat harjoitella viitotun puheen taitojaan sekä oppia esimerkiksi uusia viittomia. Vaikka kuuroutuneet osaisivatkin viittoa, he monesti turvautuvat puheella kommunikointiin, sillä se on nopeampaa ja turvallisempaa heille. (mt., 201.) Toivommekin, että opinnäytetyömme, sekä kääntämämme laulut innoittavat kuuroutuneita opettelemaan ja käyttämään viitottua puhetta Kuuloliiton toiminnan kautta. Näin ollen kuuroutuneet saisivat ympärilleen sosiaalista verkostoa, jossa kaikki käyttäisivät samaa kommunikointimuotoa (mt., 201).

2.3 Huonokuuloiset

Huonokuuloisella henkilöllä on jonkin asteinen kuulonvajaus. Suomessa on arviolta 750 000 kuulovammaista, joista 10 000 on vaikeasti huonokuuloisia. Henkilö on kuulovammainen, jos hänen kuulonalenema on paremmassa korvassa 20–40 desibeliä. Vaikeasti huonokuuloisen henkilön kuulonalenema paremmassa korvassa on yli 70 desibeliä. Huonokuuloisen voi käyttää kuulokojetta tai hän voi pärjätä ilman sitä. Riippuu täysin kuulovamman laadusta, vaikeusasteesta ja olosuhteista, kuinka paljon kuulokojetta voi hyödyntää. Esimerkiksi kaikuvarussa tilassa voi kuulokojetta käyttävän olla vaikea saada puheesta selvää, koska kuulokoje vahvistaa kaikkia ääniä. (Laurén 2006, 199–200.) Huonokuuloisen aikuisen ihmisen kommunikointi perustuu puhutulle äidinkielelle (Lonka 2000, 288).

Huonokuuloiset on jaettu kolmeen eri ryhmään: VAVA-ryhmä, VIVI-ryhmä ja KUHU-ryhmä. Ryhmien jaottelussa tärkeimpänä asiana on pidetty huonokuuloisten viiteryhmää, eli sitä ryhmää, johon huonokuuloisen samaistuu sekä pitää muita ryhmiä tärkeimpänä. Jaotteluun on vaikuttanut myös huonokuuloisten sosiaaliset suhteet ja kommunikointimenetelmät. (Kalela 2006, 49, 52.) VAVA-ryhmään kuuluu suurin osa huonokuuloisista. He tiedostavat olevansa erilaisia, eli he tiedostavat kuulevat heikommin kuin muut. Heidän kommunikointinsa perustuu lähinnä kuuloon ja puheeseen eivätkä he käytä juurikaan muita kommunikointimenetelmiä. (mt., 50.)

VIVI-ryhmään kuuluvat huonokuuloiset, jotka mieltävät itsensä viittomakielisiksi, koska lähimmät suhteet muodostuvat kuurojen yhteisön jäseniin. Ensisijaisesti he käyttävät kommunikointiin viittomakieltä, mutta asioinnit ja muut yhteydet valtaväestöön tapahtuvat kuitenkin puheella. KUHU-ryhmään puolestaan kuuluvat huonokuuloiset käyttävät kommunikoinnissaan puhetta, mutta myös muita kommunikointimenetelmiä kuten viitottua puhetta ja viittomakieltä tilanteesta riippuen. Tämän ryhmän huonokuuloiset samaistuvat toisiin saman ryhmän jäseniin. He myös tiedostavat huonokuuloisuuteen liittyvät asiat ja pitävät tärkeänä tämän tiedon jakamista myös valtaväestölle. (mt., 50–51.)

Huonokuuloisia on yleensä tarkasteltu yhtenä isona ryhmänä. Jos huonokuuloisia on jaoteltu, heidät on jaoteltu kuulovian vaikeusasteen mukaan, eikä sosiaalisesta näkökulmasta. (mt., 53.) Nostimme tämän jaottelun esille työssämme, koska kaikki huonokuuloiset eivät ole samanlaisia, eivätkä käytä samaa kommunikointimenetelmää. Opinnäytetyömme on tarkoitettu niille huonokuuloisille, jotka käyttävät viitottua puhetta tai ovat kiinnostuneita opettelemaan sitä. Eli tämän jaottelun mukaan kohderyhmäämme kuuluvat VAVA- ja KUHU-ryhmän huonokuuloiset.

3 MUSIIKKI

Musiikkia on vaikea määritellä vain yhdellä tavalla. Se, millä tavalla sitä määritellään, riippuu siitä, millaisessa yhteydessä käsitettä musiikki käytetään. Yksi määritelmä on Engströmin käsitys musiikista, jonka mukaan musiikki on sävelten ja rytmien liikettä, ruumiin ja aistien liikettä. Musiikillisiksi peruselementeiksi luetaan kuuluvaksi ääni, liike ja rytmi. (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 14–15, 34.)

Musiikkia on pidetty kautta aikojen eräänä kommunikaation muotona. Musiikin muodot voivat olla abstrakteja, mutta jokainen voi kokea ne omalla tavallaan. Musiikki yhdistää ihmisiä ja antaa rohkeutta ja lohtua. (Ahonen 1993, 62–63.) Yhteislaululla voidaan saavuttaa yhteisymmärrys ja harmonia jonkun tietyn ryhmän jäsenten välille (mt., 210). Musiikin avulla koemme mielellämme yhteisöllisyyttä toisten ihmisten kanssa. Lähes kaikki ihmiset ovat sitä mieltä, että laulaminen ja soittaminen ovat yhdessä muiden kanssa paljon antoisampaa kuin yksin. (Poroila 1998, 5.) Kun samassa tilanteessa olevat ihmiset kokoontuvat kuuntelemaan musiikkia, heidän ilonsa moninkertaistuu ja yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 101).

Lapsuudessa kuulemamme laulu saattaa nostattaa mieleemme myöhemmin muistoja menneisyydestämme. Musiikki voi vaikuttaa myös siihen, kuinka me liikehdimme. Tietty rytmi voi siis vaikuttaa meihin fyysisesti, psyykkisesti, emo-

tionaalisesti, visuaalisesti ja sosiaalisesti. Tutkimuksien kautta on todettu, että esimerkiksi laulun nopea rytmi voidaan yhdistää ilmaisemaan iloa ja onnellisuutta ja mielenkuohua, kun taas hidas rytmi päinvastoin surullisuutta. Hidasrytmisen musiikin voidaan ajatella ilmentävän myös rauhaa, arvokkuutta ja hellyyttä. (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 13, 36, 38.)

”Musiikkielämyksessä ei ole oleellista vain sen soinnillinen kauneus, vaan se, mikä soinnillisen kutsui esiin, se mitä soinnillinen ilmentää” (Lehtonen 1995, 15).

Rytmi on musiikin elementti, jolla on todettu olevan monenlaisia vaikutuksia ihmiseen. Se esimerkiksi rauhoittaa, rohkaisee, vapauttaa ja rentouttaa. (Ahonen 1993, 43–44.) Rytmiä on joka puolella, hengityksessämme, sydämemme lyödessä, yön ja päivän, samoin kuin pimeän ja valon vaihtelussa, ajanlaskussa. Rytmi auttaa meitä jäsentämään ja hahmottamaan aikaa. Rytmi on liikettä ajassa. Kuurot voivat näön avulla havaita esimerkiksi ihmisten liikkeen rytmisyyden. (Martola 2005, 10.) Kaikki ihmisten liikkeet liittyvät rytmiikkaan, samoin kuten laulut ja musiikki. Rytmi vaikuttaa siihen, että voi oppia lukemaan ja kirjoittamaan. Rytmin kautta voikin oppia uusia asioita. (Vuoriheimo 2009.) Toivomme, että tämän opinnäytetyömme produktin laulujen avulla huonokuuloiset ja kuuroutuneet oppivat uusia viittomia ja tuntevat yhteislaulun tunnelman.

4 KÄÄNTÄMINEN

Tässä luvussa kerromme mitä kääntäminen on ja esittelemme lyhyesti tunnetuimpia käännosteorioita. Esittelemme myös tarkemmin käännostyössämme apuna käyttämäämme skoposteoriaa.

Kääntäminen on jokapäiväinen asia ja näemme sitä kaikkialla ympärillämme (Oittinen 1995, 17). Kääntäminen tarkoittaa lähtökielen sanoman ilmaisemista kohdekielellä. Kääntäminen ei siis ole vain kielen kääntämistä, vaan yleensä pyritään välittämään lähtötekstin sanoman merkitystä kohdekielellä. (Vehmas-Lehto 2002, 12.) Kääntäminen on hyvin monimutkainen prosessi, jossa kääntä-

jän täytyy pohtia erilaisia asioita ja tehdä valintoja erilaisten käännostratkaisujen välillä (mt., 16). Kääntämisen tutkijoita on pitkään puhuttanut kääntämisen dikotomia: vapaus vai sidonnaisuus, uskollisuus vai uskottomuus, vieraannuttaminen vai lähentäminen. Kääntämisen perusproblematiikka on siinä, että lähtötekstistä käännetään tuloteksti, joita voi samasta lähtötekstistä tulla useita. Jokainen kääntäjä tekee oman käännoksensä, joka ei ole täysin samanlainen kuin lähtöteksti. (Saksa 2004, 158–159.)

Kääntämisen perustavoitteena voi nähdä ekvivalenssin tai adekvaattisuuden tavoittelun. Ekvivalenssilla tarkoitetaan vastaavuutta lähtötekstin ja kohdetekstin välillä kun taas adekvaattisuudella tarkoitetaan kohdetekstin toimivuutta kohdekulttuurissa. Ekvivalenssilla kuvataan yleensä lähtötekstin ja kohdetekstin välillä vallitsevaa yhdenmukaisuutta, samuutta ja vastaavuutta. (Hytönen 2006, 66–67.)

Kääntämisen pohdinta on alkanut luultavasti samaan aikaan kuin käännoistyön tekeminen. Voidaan ajatella, että kääntämisen pohdinta syntyi kääntäjien tarpeesta perustella kääntämistapojaan. (Saksa 2004, 157.) Ei voida tietää tarkasti, milloin kääntäminen on alkanut, mutta ensin on ollut tulkkausta, eli kääntämisen suullista muotoa (Vehmas-Lehto 2002, 21). Konkreettisia todisteita sekä suullisesta että kirjallisesta kääntämisestä muinaisina aikoina on löytynyt mm. Egyptistä ja Mesopotamiasta (Saksa 2004, 16).

4.1 Käännosteorioita

Käännosteoria-käsitteellä voidaan tarkoittaa yksittäistä käännosteoriaa, käännostudkimuksen teoreettiseen näkökulmaan tai koko käännostudkimusta (Hytönen 2006, 66). Tässä opinnäytetyössä viittaamme käännosteoria-käsitteellä yksittäiseen käännosteoriaan, kuten esimerkiksi skoposteoriaan. Käännosteoriat ovat siis eri tutkijoiden kehittämiä teoreettisia malleja kääntämisestä (mt., 66). Ne ovat ajatusmalleja ja oletuksia siitä, millä tavoin asiat ovat (Vehmas-Lehto 2002, 35). Käännosteoriat auttavat kääntäjiä ymmärtämään ja ratkaisemaan kohtaamiaan käännosongelmia (Roslöf & Veitonen 2006, 109). Käännosteorioita voidaan jaotella monella eri tavalla: kohdetekstikeskeiset ja lähtöteksti-

keskeiset käännösteoriat, lingvistiset ja kommunikatiiviset käännösteoriat, suora ja vapaa kääntäminen (Hytönen 2006, 70, 74, 76).

Esimerkkinä lingvistisestä käännösteoriasta esittelemme lyhyesti ranskalaisten J.P. Vinayn ja J. Darbelnetin teorian. Lingvistinen käännösteoria tarkastelee käännöksiä vertaamalla lähtökielisten ja kohdekielisten kielen elementtien toimivuutta (Vehmas-Lehto 2002, 35). Heidän teoriansa käsittelee paljon kääntämisongelmia ja sen merkittävin osa on kääntämismenetelmien luokittelu. Neljä luokkaa, joita käytetään, kun ei voi kääntää suoraan lähtökieltä kohdekielelle ovat: transpositio, modulaatio, täydellinen syntagmaattinen muutos ja adaptatio. Heidän käyttämänsä termit transpositio ja modulaatio ovat käännösteoriassa perinteisesti käytettyjä termejä, minkä vuoksi tämä käännösteoria on merkittävä. (mt., 43.)

Toisena ääripäänä eli kommunikatiivisena käännösteorian esittelemme Eugene A. Nidan teoriaa dynaamisesta ekvivalenssista. Hänen käännösteoriansa oli ensimmäinen kommunikatiivinen käännösteoria 1960-luvulla (mt., 54). Kommunikatiivisessa käännösteoriassa kääntäminen nähdään viestintänä eli kommunikointina, jolloin käännöksen vastaanottajalle välitetään lähtötekstin sanoma (mt., 58). Eugene A. Nidan tekemä jako dynaamiseen ja muodolliseen ekvivalenssiin on yksi tunnetuimmista jaotteluista (Hytönen 2006, 67). Dynaamisen ekvivalenssin perusidea on tuottaa käännös, jonka lukeminen aiheuttaa sen lukijalle samanlaiset reaktiot kuin lähtötekstin lukijalle (mt., 68). Dynaamiseen ekvivalenssikäsitykseen kuuluu myös luontevan tulokielen käyttäminen käännöksessä, sillä vain tällä tavalla voidaan ajatella, että käännöksen lukeminen aiheuttaa lukijalle samat reaktiot kuin lähtötekstin lukijallekin. Käännettäessä tekstiä välillä on mahdollista poiketa niin lähtötekstin kielellisestä muodosta kuin sen merkityksestäkin. Näin käännös tuodaan mahdollisimman lähelle sen lukijan kulttuuria. (Vehmas-Lehto 2002, 56.)

Toinen merkittävä kommunikatiivinen käännösteoria on Ernst-August Guttin relevanssiteoria. Hänen teoriansa on myös kognitiivinen, sillä siinä pyritään hyödyntämään kognitiivista psykologiaa sekä pääsemään käännösprosessissa mukana olevien ajatusprosessiin (Vehmas-Lehto 2006, 85). Teoria on myös viestintäteoria, jossa pyritään käännöksessä välittämään myös viestintään osallistu-

vien kognitiivista ympäristöä, eli millaisia ajatuksia heillä on viestinnästä (mt., 87).

4.2 Skoposteoria

Hans Vermeer ja Katharina Reiss kehittivät skoposteorian 1980-luvun alussa. Teorian mukaan kääntäminen toteutuu käännöksen skopoksen eli käyttötarkoituksen perusteella. (Saksa 2004, 161.) Skopos-teorian mukaan tarkoitus pyhittää keinot (Reiss & Vermeer 1986, 58). Tämä tarkoittaa, että käännös voi olla ”sidottu” tai ”vapaa” tai mitä vain niiden välillä (Saksa 2004, 161). Skoposteorian mukaan käännöksen ei tarvitse olla ekvivalentti, mutta se voi olla. Tärkeintä on, että käännös on hyvä. Puolestaan hyvän käännöksen käsitteelle on ominaista, että käännös toteuttaa oman funktionsa eli skopoksensa eikä lähtötekstin funktiota. (Vehmas-Lehto 2002, 92.)

Skopos voi olla täysin erilainen kuin itse lähtötekstin tavoite tai se voi olla samankaltainen kuin lähtötekstin tavoite. On mahdollista, että skopoksena on lähtötekstin kääntäminen mahdollisimman ”kirjaimellisesti” eli sanatarkasti. Käännöksen skopos voi siis olla adekvaattinen, mutta se ei tarkoita että käännös pitää mukauttaa kohdekulttuuriin sopivaksi, vaan että se on mahdollista mukauttaa. (mt., 94.) Skoposteorian ajattelutapa on hyvin yleinen käännösteoreetikkojen keskuudessa ja se onkin vapauttanut käännösteoreetikot tiukasta ekvivalenssin tavoittelusta (Vehmas-Lehto 2002, 98).

Opinnäytetyössämme käänsimme lauluja skoposteorian mukaisesti, sillä se korostaa käännöksen tarkoitusta. Se on tärkeä lähtökohta musiikin kääntämiselle, sillä käännöksellä on olennaista välittää musiikin tarkoitus (Roslöf & Veitonen 2006, 171). Opinnäytetyössämme käänsimme lauluja suomen kielestä viitotulle puheelle. Viitottu puhe on suomen kielen sanajärjestyksen mukaan viittomista, eikä viittomakieltä (Laurén 2006, 215; Malm & Östman 2000, 17). Viitotun puheen suositusten mukaan, viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä (Kuulonhuoltoliitto ry 2005, 9). Joissakin tilanteissa ei kuitenkaan voi kääntää vain yksittäisten sanojen merkityksiä, koska tällöin läh-

tötekstin lauseen ja kohdetekstin lauseen semanttinen merkitys on eri. Pidimme käännöstyössämme tärkeänä käännöksen toimivuutta kohdekielellä ja että laulun sanojen oikea merkitys välittyy vastaanottajalle. Käännöksiemme tarkoitus on saavuttaa vastaanottajassa samanlainen tunnereaktio kuin lähtötekstin vastaanottajalla. Tämä tarkoittaa dynaamiseen ekvivalenssiin pyrkimistä.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Se tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista tai toiminnan järjestämistä. Alasta riippuen se voi olla esimerkiksi ohje tai opas, joka on suunnattu ammatilliseen käytäntöön. On tärkeää, että opinnäytetyössä yhdistetään käytännön toteutus ja sen raportointi. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.) Meidän opinnäytetyömme tuotoksena syntyi DVD, joka tulee Kuuloliitto ry:n työntekijöiden valtakunnalliseen käyttöön. He voivat käyttää DVD:tä kaikissa tilaisuuksissaan yhteislauluissa tai viittomien opetuksessa.

Opinnäytetyössämme kirjaamme tekemiämme huomiota laulujen kääntämisestä viitotulle puheelle. Tarkastelemme opinnäytetyötämme kahden tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Tutkimuskysymyksiämme ovat:

1. Miten käännettävän laulun musiikin rytmi vaikuttaa käännettävän laulun viittomavalintoihin?
2. Miten tuoda esteettisesti esille samanaikaisesti selkeä huulio ja non-manuaalisuus käännettävässä laulussa?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä havainnoimme sitä, kuinka musiikin rytmi vaikuttaa käännettävän laulun viittomavalintoihin. Joudummeko käännettävän laulun rytmin säilyttämiseksi valitsemaan käyttöön jonkun muun viittoman, kuin mitä olimme aluksi ajatelleet käyttää?

Toisessa tutkimuskysymyksessä pohdimme kuinka säilyttää esteettisyys käännettävässä laulussa. Eli kuinka tuottaa samanaikaisesti selkeää huuliota ja käyttää ilmeitä niin, että esteettisyys säilyy. Estetiikka on filosofista tutkimusta, joka tutkii taiteen sekä kauneuden ongelmia (Haapala & Pulliainen 1998, 10). Yleensä arkikielessä ihmiset tarkoittavat esteettisellä ilmiöllä jotain kaunista tai muulla tavoin silmää tai korvaa miellyttävää ilmiötä. Kun jokin asia tai ilmiö on esteettinen, se on siis kaunis tai sitä on miellyttävä katsella tai kuunnella. Myös ruma voi olla esteettistä, kunhan sitä on miellyttävä katsella. (Torvinen & Mantere 2007, 14.) Tässä opinnäytetyössämme ja tutkimuskysymyksessämme tarkoitamme esteettisyydellä kauneutta ja sitä, että viittomistamme on miellyttävä katsella.

Tutkimuskysymyksemme ovat muokkautuneet ja tiivistyneet työn edetessä. Saimme aluksi tutkimuskysymyksiimme vinkkejä tilaajalta ja tilaajan ehdotukset ja omat mielenkiinnon kohteemme muokkasivat näkökulmiamme. Vielä lopuksi opinnäytetyötämme ohjaavan lehtorin ja työn tilaajan kanssa muokkasimme tutkimuskysymykset kaikille sopiviksi.

6 KÄÄNNÖSPROSESSI JA KUVAUKSET

Tässä luvussa kuvailemme tekemäämme käännöstyötä. Kerromme mitä käännöstyömme on pitänyt sisällään, mistä se on alkanut ja mihin päättynyt. Tuomme esille huomioitamme tehdessämme käännöksiä yhteislauluista sekä millaisia käännösongelmia kohtasimme prosessin aikana. Tämän luvun lopuksi kerromme vielä tekemiemme käännöksien kuvauspäivästä Helsingistä.

6.1 Käänösprosessin alku

Käänösprosessi alkoi oikeastaan jo silloin, kun valitsimme käännettäviä lauluja, jotka olivat ehdotuksia Helsingin Kuuloyhdistys ry:stä. Tuolloin mietimme,

kuinka lauluja voisi viittoja ja millainen rytmi lauluissa on. Nämä asiat vaikuttivat osaltaan käännettävien laulujen valintaan, sillä halusimme laulujen rytmin olevan rauhallinen. Rytmien rauhallisuus voisi helpottaa laulun avulla uusien viittomien oppimista. Valitsimme mukaan kuitenkin yhden nopearytmisemmän ja iloisemman laulun haasteellisemmaksi materiaaliksi. Jaoimme laulut keskenämme; Riinan käännösvastuulle tulivat Suklaasydän sekä Leivo, Kaisalle Ystävän laulu ja Uralin pihlaja. Sovimme ohjaajamme kanssa, että keskitymme aluksi molemmat vain yhden laulun kääntämiseen, jotta saamme käänносprosessin liikkeelle ja alamme päästä sisään käännöksiä tekoon. Kääntäminen on hyvin haastava prosessi, jossa kääntäjän täytyy tehdä valintoja erilaisten käännosratkaisujen välillä (Vehmas-Lehto 2002, 16). Tämän vuoksi tiesimme käännöstyön alkaessa, että edessä on pitkä prosessi, ja erilaisia käännosratkaisuja on kokeiltava.

Aloitimme laulujen työstön melodialtaan ja sanoiltaan tutuimmista lauluista, Riina Suklaasydämeestä ja Kaisa Ystävän laulusta. Riina päätti aloittaa käännöstyön vaikeammasta kappaleesta, sillä Suklaasydän kappaleessa oli vaikeampia kohtia käännettävänä sanojen osalta kuin Leivo kappaleessa. Kaisa toimi juuri päinvastoin aloittamalla helpommasta kappaleesta, jotta saa käännöstyön alulle ja pääsee sisään kääntämisen tekoon.

Aloitimme laulujen kääntämisen konkreettisesti syyskuussa, jolloin molemmat alkoivat työstää laulujen käännöksiä tahoillaan. Etsimme YouTubesta parhaimmat versiot lauluista ja aloitimme opettelemalla niiden sanoja. Kuuntelimme myös lauluja, jotta sisäistäisimme niiden rytmin. Melko pian tämän jälkeen kuvasimme ensimmäiset käännösehdotukset lauluistamme, jossa viitoimme mitä käännosratkaisuksi tuli ensimmäisenä mieleen. Ensimmäisten versioiden kuvaukset molemmat tekivät istuen. Yritimme jo alussa löytää merkitykseltään sopivat viittomat, ja joihinkin kohtiin ne löytyivät helposti. Yritimme myös ilmentää rytmiä vartalolla, tavalla joka tuli ensimmäisenä mieleen.

Kääntämisen alkuvaiheessa päätimme, että käänämme ainakin pääsääntöisesti Viitotun puheen työryhmän viitotun puheen suositusten mukaan (liite 1). Viitotun puheen työryhmä on laatinut viitotun puheen suositukset kertomaan, miten viitottua puhetta tulisi tuottaa eli viittoja. Suositukset julkaistiin vuonna

2003 Vipe-projektin Viitotun puheen seminaarissa. Viitotun puheen suositusten mukaan viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä. (Kuulonhuoltoliitto ry 2005, 9.) Eli kääntäessämme lauluja käytämme viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä. Käytämme tarvittaessa myös omistusviittomaa OMA, jolloin viittoma OMA viitotaan ennen pääsanaa. Päätimme käyttää viitotun puheen työryhmän suositusten mukaisesti myös persoonapronominia ilmaisemaan tekijää, jolloin se viitotaan ennen verbiä. Ennen käännöstyön aloittamista sovimme, että käännämme suositusten mukaan, mutta jos meistä tuntuu, etteivät suositukset sovi käännöksiimme, niin silloin mietimme muita ratkaisuja.

6.2 Glossaaminen

Glossaaminen on tavallisin ja maailmalla levinnyt tapa merkitä muistiin viittomia ja pidempiä viitottuja jaksoja. Glossi on viittoman perusmerkitystä vastaava sana, jolla viitataan viittomaan. Glossit kirjoitetaan isoilla kirjaimilla ja glossiksi valitaan sanan perusmuoto. Glossien käyttö ei ole kuitenkaan täysin vakiintunutta vaan glossi antaa vain viitteen viittoman merkityksestä. (Savolainen 2000, 192.) Tässä työssä esimerkkeinä käytetyt glossit on tehty samalla periaatteella kuin käännettyjen laulujen glossit, jotka löytyvät liitteistä 2, 3, 4 ja 5. Isoilla kirjaimilla kirjoitetut sanat ovat siis viittomien perusmuotoja. Jos viittoman perässä on x-kirjain, se tarkoittaa viittoman toistoa, esimerkiksi PUUxx. Kauttaviivoilla ilmaisemme taukojen paikkoja ja pituuksia. Neutraalitalan paikkoja ilmaistaan numeroin sekä paikkojen ylä- ja alaosioidin viitataan symboleilla y ja a (Jantunen 2003, 40). Esimerkiksi os-1 tarkoittaa ”minä” ja os-2 ”sinä”. Jos sana on substantiivi eikä sille ole tiettyä vakiintunutta viittomaa, se voidaan sormittaa sormiaakkosin. Tällöin se glossataan isoin kirjaimin ja jokaisen kirjaimen väliin tulee viiva, esimerkiksi M-A-S-K-U (liite1).

Kaisa ei käyttänyt Ystävän laulun kohdalla ollenkaan glosseja apuna, vaikka hän teki ne, sillä hänestä tuntui helpommalta käännöksiä tallentaessa viittoa ulkomuistista, kuin seuraamalla laulun kulkua paperilta. Käytimme glosseja ainoastaan viittomisen tukena. Esimerkiksi Riinalla oli vaikeuksia Suklaasydän-

laulussa muistaa, mikä säkeistö tulee seuraavana. Glosseista katsoimme lähinnä millä viittomalla seuraava säkeistö alkaa, jolloin muut viittomat tulivat ulko-muistista.

6.3 Ensimmäiset palautteet ja ongelmat

Ensimmäisistä viitotulle puheelle käännettyistä versioista saimme palautetta opinnäytetyötämme ohjaavalta lehtorilta lokakuussa 2011, jonka mukaan aloimme kehittää ja miettiä toimivampia käännösratkaisuja. Saimme myös palautetta, että jo alusta lähtien olisi hyvä harjoitella ja kuvata laulujen kään-nösversion seisaaltaan, jolloin laulun rytmi on helpompi saada näkymään vartalolla.

Ensimmäisessä kään-nösversiossa Suklaasydämeistä Riinalta puuttui kuitenkin paljon viitotun puheen elementtejä kuten JO viittoman käyttö. Myös osoitusten käyttö esimerkiksi ilmaisemassa monikollisuutta ei ollut alkuvaiheessa mukana kään-nösversiossa. Kun Riina lisäsi näitä kään-nökseen, hän huomasi, että yhtäkkiä laulun viittominen tuntui hyvin vaikealta. Riinasta tuntui, ettei millään ehdi viittoa kaikkea oikeassa kohdassa ja rytmissä, sillä laulun rytmi on aika vauhdikas. Ensimmäisistä versioista huomaakin, ettei viittomisen vauhti vielä riittänyt, eivätkä viittomat olleet vielä hyvässä muistissa. Vaati paljon harjoittelua, jotta ehti viittoa kaiken oikeassa vauhdissa ja vielä siten, ettei viittominen näytä hä-täiseltä.

Kaisalla haasteena oli huulio. Laulun sanojen viittominen ja samanaikaisen sel-keän huulion tuottaminen oli vaikeaa ja tuntui helpommalta viittoa jos lauloi itse-kin ääneen laulun mukana. Ongelmana oli tuottaa huulio niin, ettei huulio mene liioitellun isoksi ja että se pysyisi samankokoisena. Lauluissa esimerkiksi ker-tosäkeiden sanat olivat helppoja oppia. Näin ollen niissä kohdissa selkeän huu-lion ja viittomien tuottaminen samanaikaisesti musiikin rytmissä sujui ongelmitta. Mutta kohdissa, joissa laulun sanat olivat vaikeampia oppia, viittomien tuottami-nen sanojen kanssa samanaikaisesti oli vaikeampaa, kuten myös huulion tuot-taminen selkeänä.

Toisten versioiden kuvaaminen Suklaasydämeestä ja Ystävän laulusta tapahtui vasta joulukuussa väliseminaaria varten. Tuon ajan syyskuusta joulukuuhun käytimme miettimällä käännösratkaisuja sekä muokkasimme käännöksiä saamamme palautteen sekä omien ideoidemme mukaan. Palautetta saimme toisiltamme sekä opinnäytetyön ohjaajaltamme. Aloimme harjoitella laulujen viittomista palautteiden perusteella, kiinnitimme erityistä huomiota selkeämpään ja isompaan huulioon ja musiikin rytmin ilmentämiseen keholla.

6.4 Käännöstyön toiset työstettävät laulut

Heti tammikuun 2012 alussa alkoi laulujen Leivo ja Uralin pihlaja käännöstyö. Aloitimme taas kuuntelemalla lauluja ja viittomalla samalla mukana. Riina aloitti viittomalla niitä viittomia ja ratkaisuja, jotka tulivat mieleen siinä hetkessä, niitä sen enempää miettimättä. Hänestä laulu tuntui paljon helpommalta Suklaasydämeen verrattuna, sillä siinä on huomattavasti hitaampi rytmi sekä sanat vaikuttivat helpoilta ja yksinkertaisilta oppia. Ensimmäinen versio syntyi nopeasti ja valmistui tallenteelle tammikuun alussa. Tuolloin Riinalla ei vielä ollut laulun glosseja vaan hän viittoi ulkomuististaan. Ensimmäiset kunnolliset glossit syntyivät pian kuvaamisen jälkeen. Ensimmäisen version musiikin Riina otti YouTubesta, mutta siitä ei löytynyt cd-versiota. Tämän vuoksi hän joutui vaihtamaan musiikin eri esittäjän versioon, joka on myös produktissa oleva versio laulusta.

Kaisa aloitti Uralin pihlajan todellisen työstämisen tekemällä lauluun glossit, sillä laulu on pitkä ja aluksi se oli vaikea muistaa ulkoa. Lauluun löytyi myös viitottu versio YouTubesta jonka on tulkinut Kaisa Korhonen ja viittonut Arja Ahonen. Laulu on esitetty MTV:n ohjelmassa Toivotaan, toivotaan vuonna 1977. (YouTube 2012.) Kaisa katsoi Arja Ahosen tuottamia käännösratkaisuja, ja peilasi niitä omiinsa. Uralin pihlajassa ensimmäinen ongelma oli, kuinka viittoa ”Ural” ja sitä Kaisa yritti selvittää käymällä Kuurojen yhdistyksellä tiedustelemassa asiaa ja kyselemällä viittomakielentulkeilta. Kukaan heistä ei kuitenkaan tiennyt tälle sanalla viittomaa. Arja Ahosen tuottama käännösratkaisu tälle oli viittoa sormiaakkosista kirjain U ja VUORlxx. Viitotun puheen työryhmän suosituksien (liite

1) mukaan sana "Ural" olisi voitu sormittaa sormiaakkosin. Jolloin kohta "muistan Uralin rinteillä" olisi voitu viittoja esimerkin 1 mukaisesti seuraavasti:

Esimerkki 1. os-1 MUISTAA U-R-A-L VUORlxx tai os-1 MUISTAA U-R-A-L-I-N VUORlxx

Emme kuitenkaan halunneet käyttää laulussa sormiaakkosjohdannaista viittomaa, kuten Arja Ahosen tuottama käännösratkaisu oli. Myöskään sanan sormittaminen sormiaakkosin Viitotun puheen työryhmän suositusten mukaan (liite 1) ei olisi ollut mielestämme laulussa sopivaa, eikä esteettistä. Sormiaakkoset eivät mielestämme sovi laulun henkeen, ja sanan sormittaminen olisi hidastanut viittomista. Skopos-teorian mukaan tarkoitus pyhittää keinot (Reiss & Vermeer 1986, 58). Tässä kohdassa päätimme poiketa viitotun puheen työryhmän suosituksista ja ratkaista ongelman viittomalla VUORlxx ja käyttämällä huuliossa sanaa "Ural" jolloin ongelma saatiin ratkaistua esteettisellä tavalla. Päätimme, ettei viitotun puheen suositusten noudattaminen ole meille tärkeintä käännöstä tehtäessä, vaan se, että käännöksen lopputulos on esteettinen.

Leivon ensimmäisestä versiosta Riina sai palautetta Kaisalta. Palautteen pohjalta keskustelimme yhteisistä ongelmista ja kääntämisen periaatteista, kuten esimerkiksi osoitusten käyttämisestä. Tämän keskustelun pohjalta Riina teki muutoksia käännökseen ja kuvasi uuden version. Tämän hän lähetti parilleen, sekä molemmille opinnäytetyötämme ohjaaville lehtoreille tammikuussa. Kaikilta kolmelta Riina sai palautetta tammikuun aikana. Palautteissa kehoitettiin keskittymään tunteiden ja rytmin ilmaisemiseen keholla. Riina teki myös kuvaamansa tallenteen perusteella itsearviointia, ja mietti mihin asioihin pitää vielä kiinnittää huomiota. Palautteiden ja itsearvioinnin perusteella Riina keskittyi rytmiin ja tunteiden välittämiseen ilmeiden kautta. Tammikuun aikana me molemmat harjoitelimme todella paljon viittomaan lauluja, jotta ne sujuisivat paremmin ja luontevammin.

6.5 Käännösten muokkaaminen

Tammikuussa työstimme samanaikaisesti myös ensimmäisiä käännöslaulujamme ohjaajilta ja toisiltamme saamamme palautteen mukaan. Myös tilaajamme Kuuloliitto ry:stä antoi ensimmäisinä käännöstyön alla olleista lauluista palautetta glossien perusteella. Saimme ohjaajiltamme rakentavaa palautetta ja hyviä ratkaisuehdotuksia, ja aloimme jälleen muokata käännöksiä, sillä palautteiden kautta olimme saaneet monia hyviä ehdotuksia ja vinkkejä käännösratkaisuiksi.

Tammikuun aikana kuvasimme ja kokosimme kaikista lauluista sen hetkiset käännösversiot yhteen ja lähetimme ne tilaajallemme ja opinnäytetyötämme ohjaaville lehtoreille kommentoitavaksi. Vertailimme heidän tekemiään ehdotuksia omiin ajatuksiimme ja ideoihimme käännösratkaisuista, ja teimme valintoja, mitä käännösratkaisuja muutamme ja millä tavalla. Pidimme kuitenkin koko käännösprosessin ajan erittäin tärkeänä tilaajamme mielipidettä ja käännösehdotuksia. Ne vaikuttivat hyvin paljon tekemiimme valintoihin, sillä pääasiassa toteutimme hänen ehdottamansa käännösratkaisut. Tilaajamme esimerkiksi ehdotti, että Leivo-laulussa kohdassa ”Suomen taivaan alla” ei käytettäisi perusviittomaa ALLA, vaan siinä käytettäisiin viittomaa TÄÄLLÄ (liite 4). Tällä tavoin ilmaisemme, että olemme Suomessa ja Suomen taivaan alla. Käyttämällä viittomaa TÄÄLLÄ välitämme myös sanan todellisen merkityksen ja toimimme viitotun puheen suositusten mukaan (liite 1).

Kaisa sai palautetta ilmeiden käytöstä. Uralin pihlajassa on viimeisessä säkeistössä kohta, jossa laulun sävy muuttuu iloisemmaksi, joten myös ilmeiden on muututtava iloisemmaksi. Kohta oli vaikea viitto, joten myös ilmeiden muuttaminen kohdassa toi aluksi hankaluuksia, mutta ahkeran harjoittelun avulla myös laulun tunteiden ilmentäminen tuli helpommaksi.

Riina muokkasi glossit helmikuun aikana sopiviksi ja harjoitteli paljon viittomaan uusien glossien ja käännösratkaisujen mukaan. Hän harjoitteli laulujen viittomista lähes päivittäin, jotta saisi tuotettua viittomat oikeassa rytmissä ja oppisi viittomat ja laulut ulkoa. Hän pyrki siis pääsemään irti glossien tuesta, jotta pystyisi

keskittymään enemmän myös rytmin ilmaisemiseen, selkeään huulioon, ilmaisiin ja eleisiin. Harjoitellessa lauluja, hän piti koko ajan mielessä tulevan virallisen kuvauksen, sillä tavoitteena oli osata käännökset niin hyvin, että niistä saisi helposti kuvattua parhaat mahdolliset versiot.

Kaisa huomasi laulujen loppuosoiden vaativan suurempaa työstöä, sillä aina harjoitellessa lauluja alusta alkaen, virheen sattuessa laulut oli aloitettu viittomaan uudelleen alusta asti, joten alku osiot sujuivat hyvin suuremman harjoitusmäärän vuoksi ja loppuosat tuntuivat lähes oudoilta. Tämän jälkeen hän alkoi opetella lauluja säkeistö kerrallaan, jotta laulujen loppuosiot saivat harjoitusta ja painuivat mieleen.

Koko käännöstyön ajan pidimme mielessämme produktin kohderyhmän ja tavoitteen. Tavoitteenamme on, että huonokuuloiset ja kuuroutuneet voisivat oppia opinnäytetyön produktin avulla perusviittomia ja sen vuoksi käännösratkaisuissa on käytetty vain vähäisesti viittomakielisiä visuaalisia ilmaisuja. Muuttamassa kohdassa ratkaisimme kuitenkin käännösongelman visuaalisuudella, koska se sopi laulun tunnelmaan. Esimerkiksi Uralin pihlaja-laulun kertosäkeessä lauletaan muun muassa ” niin kuin seppeläinen, vain nuori morsian on, loisti pihlajan huntu, tuo alla auringon” (liite 5). Tässä Kaisa on käyttänyt visuaalisia ratkaisuja, esimerkiksi pihlajan huntu ei ole viitottu PIHLAJA ja HUNTU viittomilla, vaan Kaisa viittoi PIHLAJA ja osoitti katsellaan sinne missä pihlaja on, ja sen jälkeen kuvaili käsillään pihlajan kukkaishunnun pihlajan päälle. Myös ”alla auringon” kohdassa Kaisa käytti visuaalista ilmaisua välittääkseen sanojen merkityksen viittomalla ensin AURINKO, jonka jälkeen käsi laskeutuu ikään kuin auringon säteinä pihlajan päälle (liite 5).

Vajaata viikkoa ennen virallista kuvauspäivää Kaisa huomasi Ystävän laulusta tekijän osoitusten puuttuvan kohdasta ”kuka viereesi jää”. Koska olimme päättäneet tehdä käännökset pääsääntöisesti viitotun puheen suositusten(liite 1) mukaan, niin tekijäosoitukset lisättiin käännökseen. Osoitukset ovat tärkeä osa viitottua puhetta, koska siten tietää kenestä kerrotaan. Jos osoitukset puuttuvat, voi viittomisen vastaanottaminen olla hankalaa eikä sanojen ja kokonaisuuksien merkitys välity. Viimeisimmät glossit Ystävän lauluun valmistuivat tällöin (liite 3).

Ennen virallista kuvauspäivää, kuvasimme helmikuussa kaikista opinnäytetyömme käännettävistä lauluista viimeisimmät käännösversionot. Nämä versiot lähetimme vielä arvioitaviksi ja hyväksyttäväksi tilaajallemme ja opinnäytetyötämme ohjaaville lehtoreille. Saimme hyvin positiivista ja kannustavaa palautetta sekä tilaajalta että ohjaavilta lehtoreilta. Muutosehdotus tuli tilaajalta liittyen Suklaasydämen monikoiden ilmaisemiseen. Tilaajamme ehdotti, että Riina voisi jättää monikollisuutta ilmaisevat osoitukset pois Suklaasydän laulusta, koska sen rytmi on niin nopea. Kun jättää monikollisuutta ilmaisevat osoitukset pois, opinnäytetyömme DVD:tä käyttävien henkilöiden on helpompi ymmärtää viittomista ja erottaa viittomat toisistaan. Siten heidän on myös helpompi oppia uusia viittomia. Näin ollen Riina muutti glossit viimeiseen lopulliseen muotoon muutamaa päivää ennen virallista kuvaamista (liite 2).

Toinen opinnäytetyötämme ohjaava lehtori ehdotti Kaisalle, että kohdassa ”luonto puhkeaa kukkaansa” Kaisa voisi käyttää katsetta kohdistuen sen kuviteltoon luontoon ja tuoda myös ilmeellä esiin ilon tunnetta. Tämän ehdotuksen Kaisa toteutti kuvauspäivänä, koska halusimme tuottaa käännökseen katsojalle samanlaisen tunnelman laulusta kuin lähtötekstissä, emmekä vain tuottaa viittomia peräkkäin. Tavoittelimme tätä kohtaa kääntäessä dynaamista ekvivalenssia.

6.6 Produktin kuvauspäivä

Kuvasimme produktin Helsingissä Valkeassa talossa 26.3.2012. Kuuloliitto järjesti meille tilat sekä kuvaajan, joten meidän ei tarvinnut huolehtia niistä itse. Kuvaaja myös editoi videot valmiiksi DVD-paketiksi ja valmisti DVD-levyjen kannet.

Kaisa kuvasi laulut kaksilla erivärisillä vaatteilla, koska huomasimme, että valkoinen paita ei erotu riittävästi vaaleasta taustasta. Kuvasimme laulut muutama kertaan, koska viittomisessa tuli pieniä viittomavirheitä, sekä ilmeitä oli liian vähän tai hieman liikaa. Katsoimme kuvatut otokset ja valitsimme niistä

parhaat lopulliseen produktiin tallennettavaksi. Kuvaukset sujuivat kokonaisuudessaan hyvin, ja päivästä jäi mukava ja onnistunut tunne.

Olimme ennen kuvauksia käyneet kuvaajan kanssa läpi produktin ulkoasuun liittyviä asioita. Hän laittoi meille etukäteen muutamia produktin luonnoksia, joista saimme valita mieleisemme. Valitsimme esimerkiksi karaoketekstityksen, jolloin viitotun videon alla pyörivät laulun sanat. Näin videon mukana viittovan on helppo nähdä mikä viittoman vastine on suomeksi. Päädyimme myös kirjoittamaan laulujen sanat erilliselle paperille Kuuloliitto ry:n käyttöön, jolloin sanat ovat erillisenä tukena viittomia opettavan henkilön käytössä.

Kuvauspäivänä sovimme vielä kuvaajan kanssa tarkemmin produktin ulkoasusta. Mietimme muun muassa mihin järjestykseen laulut tulevat levyille. Päätimme, että laulut tallennetaan helppousjärjestyksessä. Ensin on Leivo, joka on lyhyt ja rauhallinen kappale, sitten Ystävän laulu, joka on myös rauhallinen kappale, vähän pitempi kuin ensimmäinen, mutta siinä on paljon kertaantuvia viittomia. Sen jälkeen on Uralin pihlaja, joka on pitkä, mutta laulun rytmi on rauhallinen ja myös tässä laulussa on paljon kertaantuvia viittomia. Viimeisenä lauluna on Suklaasydän, joka on nopearytmisen laulu ja eivätkä siinä samat viittomat ker-
taudu yhtä paljon, kuin muissa lauluissa, eli siinä on käytetty laajemmin eri viittomia.

7 TULOKSET

Tässä luvussa vastaamme tutkimuskysymyksiimme ja kerromme tekemiämme havaintoja käännoksistämme tutkimuskysymyksiemme näkökulmasta. Tutkimuskysymyksemme ovat: miten käännettävän laulun musiikin rytmi vaikuttaa käännettävän laulun viittomavalintoihin sekä miten tuoda esteettisesti esille samanaikaisesti selkeä huulio sekä non-manuaalisuus käännettävässä laulussa.

7.1 Musiikin rytmin vaikutus viittomavalintoihin

Käännösprosessin aikana mietimme, miten musiikin rytmi on vaikuttanut viittomavalintoihimme käännettävissä lauluissa. Tulimme siihen tulokseen, ettei se vaikuttanut tekemiimme valintoihin. Musiikin rytmi vaikuttaa viittomien tuottamiseen, eli musiikin rytmin ollessa nopea, viittomme viittoman nopeammin rytmiin sopien, ja hitaassa musiikin rytmissä viittomme viittomat rauhallisemmin.

Käännösprosessissa meillä ei ollut tilannetta, jolloin olisi kahdesta viittomasta valittu toinen siksi, että se sopisi paremmin musiikin rytmiin. Kääntämisessä pyritään välittämään lähtötekstin sanoman merkitys kohdekielellä (Vehmas-Lehto 2002, 12). Kääntämämme neljä laulua oli sellaisia sanoiltaan, että sanalle, tai sanan merkitykselle oli vain yksi viittomavaihtoehto. Näin ollen, meidän ei edes tarvinnut miettiä miten musiikin rytmi vaikuttaa viittomavalintaan, koska ei ollut kuin yksi tapa viittoa käännettävä asia, tai sana. Jouduimme enemmän miettimään miten asiat ja sanat viitotaan niin, että ne sopivat musiikin rytmiin.

Laulujen käännösversioissa tuomme ilmi musiikin rytmiä keholla myös tuottamalla viittomia sen rytmin mukaan. Esimerkiksi Leivo-laulussa musiikin rytmi on hyvin hidas, jolloin myös viitotaan hitaasti. Pyrimme lauluja viittoessa myös viittomaan sanaa vastaavaa viittomaa yhtä pitkän aikaa kuin laulussa lauletaan sitä tiettyä sanaa. Varsinkin laulujen lopussa, viimeisen sanan ja viittoman kohdalla usein viittoja laski kätensä alas ja lopetti viittoman tuottamisen, vaikka sitä vielä laulettiin. Harjoittelimme laulujen tuottamista viitotulle puheelle viimeiseen kuvauspäivään asti, jotta emme lopeta viittomista ennen kuin sanan laulaminen loppuu.

Huomasimme käännöstyötä tehdessämme ja harjoitellessamme viittomaan lauluja, että meidän on muokattava viittoman liikkeen tuottamista musiikin rytmiin sopivaksi. Esimerkiksi Ystävän laulussa lauletaan ” kuka viereesi jää”, jossa viittomien liikkeen tuottamista pitää hidastaa ja venyttää musiikin rytmiin sopivaksi. Näin kädet eivät laskeudu liian nopeasti alas ja laulun viitotun puheen käännös ei vaikuta katkonaiselta.

Myös Leivo-laulussa musiikin rytmi vaikutti paljon viittomien tuottamiseen. Musiikin rytmi on laulussa välillä todella hidas, jolloin viittomat pitää tuottaa musiikin rytmiin ja tunnelmaan sopivasti. Esimerkiksi laulussa lauletaan ” ei missään voi niin riemuita, kuin Suomessa vain voipi”(liite 4), jolloin viimeisen viittoman VOIDA liike pitää venyttää laulun rytmiin sopivaksi. Viittoman liikettä täytyy venyttää, koska pyrimme tuottamaan viittoman yhtä pitkästi kuin vastaavaa sanaa lauletaan.

Esimerkiksi Suklaasydän-laulun viimeisessä säkeistössä oli samanlainen tilanne viittomien sovittamisessa musiikin rytmiin. Säkeistön viimeisen säkeen sanat ovat ”aitoja vain saanut en”. Viitotun puheen suositusten mukaan tämä viitotaan esimerkin 2 tavalla.

Esimerkki 2. AITO-os-4-3 SAADA JO os-1 EI (liite 1)

Käännöksiä viittoessa pyrimme aloittamaan viittoman tuottamisen samaan aikaan kun sana aletaan laulaa ja lopettamaan myös samanaikaisesti. Hitaissa lauluissa tämä tarkoitti viittoman liikkeen tuottamista hitaammin ja venyttäen ja Suklaasydän-laulussa tämä tarkoitti viittoman tuottamista nopeasti. Esimerkiksi säkeessä ”aitoja vain saanut en” ainoa ratkaisu oli mielestämme tuottaa viittomat nopeasti musiikin rytmin mukaisesti. Jotta viittomien tuottaminen pysyy selkeänä ja viittomat voi erottaa toisistaan, ei lopulliseen versioon viitottu monikollisuuden osoituksia.

Huomasimme myös, että muutamassa käännöskohdassa viittomavalintaan vaikuttaa sanan rytmi. Tarkoitamme sanan rytmillä sitä, montako tavua sanassa on, kuinka pitkiä sanoja laulussa on ja kuinka pitkiä sanojen tavut ovat. Sanojen rytmi vaikuttaa viittomavalintoihin tuotettaessa viitottua puhetta, sillä viitotussa puheessa viitotaan myös kaikki aikamuodot, kuten esimerkiksi imperfekti käyttämällä viittomaa JO. Viitotun puheen suosituksissa kehoitetaan käyttämään viittomaa JO menneen aikamuodon ilmaisemiseksi (liite 1). Riinan kääntäessä laulua Suklaasydän, hän huomasi, että joitakin kohtia laulusta ei ehdi viittoa musiikin rytmin mukaan, sillä yhden sanan kohdalla täytyy viittoa kolme viittomaa. Esimerkiksi Suklaasydämen ensimmäisessä säkeistössä lauletaan ”näin

pöydässä pienen kahvilan”. Ensimmäisen sanan kohdalla täytyy viitotun puheen suositusten mukaan viittoa viittomat esimerkin 3 mukaan seuraavalla tavalla:

Esimerkki 3. os-1 NÄHDÄ JO

Sanan ”näin” kohdalla on vain yksi musiikin rytmi/tahti, jonka aikana tulisi viittoa nämä kolme viittomaa. Viittomia ei siis ehdi tuottaa musiikin tai sanan rytmin kanssa samanaikaisesti.

Viitotun puheen suosituksissa sanotaan, että imperfektin ilmaisemiseksi käytetään viittomaa JO, jollei mennyt aikamuoto ilmene yhteydestä muulla tavalla (liite 1). Tämän ohjeen perusteella koko säkeistön alkuun lisättiin viittoma AIEMMIN. Viittoma sopii säkeistön alkuun sanan ”kun” kohdalle myös rytmillisesti. Ennen tätä ongelmaa, ”kun” sanan kohdalla ei olisi tuotettu mitään viittomaa. Viittoman AIEMMIN voi viittoa kahdella eri viittomalla, jotka löytyvät Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirjasta artikkeleista 24 ja 25. Viittomat ovat muuten samanlaisia, mutta artikkelin 24 viittomassa on yksi liike ja artikkelin 25 viittomassa liike toistuu. (Suvi -Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirja 2012.) Suklaasydän-laulun ”kun” sanan rytmin vuoksi viittomaksi valittiin artikkelin 24 viittoma, jossa liike ei toistu. Näin viittoman ehtii tuottaa sanan rytmin kanssa samanaikaisesti.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkastelimme miten käännettävän laulun musiikin rytmi vaikuttaa käännettävän laulun viittomavalintoihin. Omien käännöshavaintojemme perusteella voimme vastata, ettei käännettävän laulun musiikin rytmi vaikuta käännettävän laulun viittomavalintoihin. Havaitsimme kuitenkin, että käännettävän laulun musiikin rytmi vaikuttaa siihen, kuinka viittomat tuotetaan musiikin rytmin mukaisesti. Puolestaan viittomavalintoihin voi vaikuttaa käännettävän laulun sanojen rytmi.

7.2 Esteettisyyden säilyttäminen viitotussa puheessa

Työn edetessä meistä alkoi tuntua, ettemme kykene vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseemme. Tuntui, että tähän on yksinkertainen vastaus: pitää vain yrittää saada kokonaisuus näyttämään kauniilta ja miellyttävältä. Huomasimme kuitenkin, että itse pystyy vaikuttamaan esteettiseen lopputulokseen esimerkiksi harjoittelemalla paljon. Harjoittelun avulla oppii tuntemaan laulun sanat ja rytmin, ja siten pystyy esteettisemmin ilmaisemaan laulun rytmiä kehollaan ja käyttämään selkeää huuliota. Kuuntelemalla laulua ja harjoittelemalla viittomaan sitä, sisäistää laulun sanojen viestin, jolloin pystyy helpommin myös ilmaisemaan laulussa käsiteltäviä tunnetiloja kehollaan ja ilmeillään.

Ensimmäisissä kuvatuissa käänösversioissa olimme aika ilmeettömiä, sillä kaikki energia ja keskittyminen kului viittomien ja laulun sanojen muistamiseen. Kun viittominen alkoi sujua ja laulun sanat muisti ulkoa, pystyi keskittymään ilmeisiin ja siihen, miltä viittominen, sekä ilmeet näyttävät yhdessä.

Riinalla oli alussa ongelmana liian pieni huulio, ja hänen oli vaikea saada sitä suuremmaksi niin, että se olisi silti esteettinen. Hänen pieneen huulioon vaikutti se, että hän mietti koko ajan viittoessaan, ettei huulio olisi liian iso. Jos huulio on liian iso ja sanoja artikuloi yliselkeästi, se ei enää ole esteettistä, kuten Kaisalle välillä ensimmäisiä käänösversioita kuvatessa kävi. Myös ilmeet kärsivät liian ison huulion käytöstä. Huomasimme, että on vaikeaa tuottaa ilmeitä esteettisesti ja samalla käyttää riittävän isoa ja selkeää huuliota. Aluksi lauluja viittoessa tuntuikin siltä, että kasvot eivät näytä edes normaaleilta, kun yrittää saada ilmeitä mukaan tuotokseen. Ahkeran harjoittelun kautta kuitenkin oppi käyttämään riittävän selkeää huuliota, sekä riittävästi ilmeitä.

Ilmeiden käyttö vaatii myös opettelua ja hieman totuttelua yhdistettynä selkään huulioon. Helposti voi käydä, että kun keskittyy selkeän huulion tuottamiseen, ei muista keskittyä ilmeisiin. Näin ilmeet saattavat olla yliampuvia, eivätkä ne enää toteuta tehtävänsä. Esimerkiksi Kaisalla oli välillä hyvin intensiivinen katse kameraan, jolloin katse oli katsojalle jopa hieman pelottava ja epämiellyttävä. Ilmeisiin vaikuttaa myös viittojan kasvon piirteet ja muun muassa millaiset silmät

ovat. Kaisan silmät suurenevat helposti hyvin suuriksi, jolloin käy äsken mainitulla tavalla. Ilmeet kuuluvat viitottuun puheeseen ja niitä käytetään viestin selkeyttämiseksi, mutta täytyy varoa, jottei ilmeistä tule liioiteltuja.

Non-manuaalisuuteen kuuluu muutakin kuin ilmeet, kuten esimerkiksi kehon käyttö (Rissanen 2006, 26). Musiikkia viitottaessa on oleellista myös ilmentää musiikin rytmiä jollain tavalla, ja luonnollisimmin tämä tapahtuu kehoa käyttämällä. Suurin osa käännettävistä lauluistamme oli rytmiltään hitaita ja esimerkiksi yksi laulu on valssi. Näiden laulujen rytmin ilmaiseminen tapahtui helpoiten liikkumalla sivulta toiselle rytmin tahtiin. Tässä asiassa vaikein lauluista oli Suklaasydän. Se on rytmiltään nopea ja siinä on vauhdikas tunnelma.

Musiikin rytmiä on kuitenkin tuotava ilmi jollain tavalla keholla, joten täytyy vain miettiä rytmiä ja liikkua sen mukaan. Vaikeinta Suklaasydän kappaleessa oli säkeistöjen välillä olevat välisoitot, jolloin lauletaan ”Bumtsi bum, bumtsi bum bum”. Ensimmäinen idea musiikin rytmin ilmentämiseksi olikin se parhain ratkaisu: olkapäiden nostaminen ja laskeminen eri tahtiin. Oli kuitenkin yllättävän haastavaa löytää oikea rytmi, milloin nostaa oikeaa olkapäätä ja milloin vasenta.

Välisoittojen rytmin ilmentäminen vaati paljon kokeilua ja harjoittelemista. Täytyi kokeilla erilaisia ratkaisuja ja kuunnella tarkasti musiikin rytmiä. Alkuvaiheessa välisoitot näyttivät aika hassuilta, kun ei ollut vielä tottunut liikkeeseen ja rytmiin. Välillä Riina meni sekaisin olkapäiden kanssa ja ne liikkuivat täysin eritavalla kuin oli tarkoitus. Harjoittelemalla hän kuitenkin oppi sisäistämään rytmin ja liikkuttamaan olkapäitä rennosti. Rytmin ilmaisemisen lisäksi täytyy myös ilmentää musiikin tunnelmaa. Suklaasydämässä flirttailevalla ilmeellä ja olkapäiden liikkeillä tuli välisoitoista esteettinen kokonaisuus.

Toisen tutkimuskysymyksen avulla tarkastelimme kuinka tuoda käännettävässä laulussa esteettisesti esille samanaikaisesti selkeä huulio ja non-manuaalisuus. Vastauksemme tekemiemme havaintojen perusteella on, että se vaatii jokaisessa laulussa harjoittelua ja laulun sanojen ja sanoman sisäistämistä.

8 POHDINTA

Teimme toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tuotos tallennettiin DVD:lle. Kuuloliitto ry tulee hyödyntämään DVD:tä toiminnassaan. Tästä raportoinnista toivomme olevan hyötyä viittomakielentulkeille sekä viittomakielen tulkkioiskeli-joille, jotka voivat tämän avulla saada vinkkejä kääntäessään lauluja viitotulle puheelle. Raportissa perustelemme tekemiämme viittomavalintoja sekä pohdimme musiikin tulkkausta viitotulle puheelle. Näistä ajatuksista ja perusteluista toivomme olevan hyötyä myös Kuuloliitto ry:n alaisuudessa toimiville kerhonohjaajille, jotka työskentelevät viitotun puheen parissa.

Lauluja tuottaessa viitotulle puheelle käytetään samoja viittomia kuin tuottaessa puhetta viitotulle puheelle. Laulun esteettisyyden kannalta voi kuitenkin pohdita, kuinka esimerkiksi substantiivit tuotetaan, koska mielestämme sormitus ei ole sopivaa lauluja viitottaessa. Myös jotkut viittomakieliset visuaaliset ilmaisut voivat olla hyvä ratkaisu lauluissa, tärkeintä on kuitenkin muistaa tuottaa selkeää suomenkielistä huuliota samanaikaisesti laulun kanssa.

Opinnäytetyömme on kokonaisuudessaan onnistunut työ. Muokkasimme käännöksiä yhdessä ohjaavien lehtoreiden sekä tilaajan palautteiden mukaan. Käännökset ovat mielestämme hyvät käännösehdotukset työssämme mukana olleista lauluista. Meillä molemmilla oli päävastuu kahdesta käännettävästä laulusta, mutta olemme yhdessä vastuussa lopputuloksesta. Opinnäytetyömme produktin on tilaajatahon helppo ottaa käyttöön, ja uskomme myös laulujen innostavan kohderyhmämme kuuroutuneita ja KUUH- ja VAVA-ryhmään kuuluvia huonokuuloisia oppimaan uusia viittomia ja viittomaan yhdessä kääntämiämme yhteislauluja. Toivomme, että myös VAVA-ryhmään kuuluvat huonokuuloiset, jotka eivät kommunikoinnissaan käytä viitottua puhetta, kiinnostuvat käännöksiemme avulla opiskelemaan uusia viittomia ja alkaisivat käyttää viittomia kommunikoinnissa tukena.

Opinnäytetyössä kirjaamamme huomiot ja päätelmät ovat meidän itse tekemiämme juuri näiden neljän laulun kääntämisestä. Tekemiämme huomioita mu-

siikin rytmien vaikutuksesta ei voi yleistää kaikkiin lauluihin, eikä edes kaikkiin yhteislauluihin. On olemassa mahdollisuus, että joissain lauluissa musiikin rytmi vaikuttaakin viittomavalintoihin, toisin kuin meidän kääntämässä lauluissa. Työsämme saamamme tiedot ovat luotettavia työssä mukana olleiden laulujen kohdalla, mutta ne eivät ole yleistettävissä. Tekemämme käännökset ovat käännösehdotuksia siitä, miten nämä laulut voi tuottaa viitotulla puheella. Koska kaikki ihmiset eivät viito Viitotun puheen työryhmän suositusten mukaan, jokainen käännös on erilainen ja silti yhtä oikea.

Tässä työssä tarkastelimme yhteislaulujen kääntämistä viitotulle puheelle, mutta mielestämme samat havainnot ovat merkityksellisiä myös lauluja tulkaessa viitotulle puheelle. Etukäteisvalmistautumisella on suuri merkitys tulkkaukseen ja sen avulla laulujen tuottaminen saadaan esteettisemmäksi ja sujuvammaksi sekä viittomat tuotettua samanaikaisesti yhdessä laulun sanojen kanssa.

Produktimme tulee Kuuloliitto ry:n käyttöön, jonka toiminta on maassamme valtakunnallista. DVD:tä voi hyödyntää heidän kerhoissaan ja tilaisuuksissaan opetusmateriaalina, mutta myös tunnelmaa kohottamassa. Toivomme, että materiaalimme innostaisi ihmisiä tekemään lisää laulujen käännöksiä viitotulle puheelle ja niiden kautta opettelemaan uusia viittomia. Tästä kirjallisesta raportista on hyötyä myös juuri näille kääntäjille. Kääntämisen aikana tekemiemme huomioiden kautta voi tätä opinnäytetyötä lukeva pohtia omaa käännösprosessiaan ja sen tavoitteita. Lukija löytää työstämme apua esteettiseen viitotun puheen tuottamiseen sekä huomioita musiikin rytmin vaikutuksesta viittomien tuottamiseen.

Jatkotutkimuksena opinnäytetyöhömme voisi tutkia esimerkiksi kuinka tällaista tallennetta voi hyödyntää Kuuloliitto ry:n toiminnassa ja hyödynnetäänkö sitä. Voisi myös tutkia, voiko tällaisen materiaalin avulla oppia uusia viittomia sekä tehdä esimerkiksi kyselyn, jäävätkö DVD:llä viitotut viittomat sen katsojien mieleen ja arkikäyttöön. Jatkotutkimusaiheena olisi myös mielenkiintoista selvittää, mitä laulujen viittominen merkitsee huonokuuloisille sekä kuuroutuneille. Esimerkiksi yhdistääkö laulujen yhdessä viittominen samalla tavalla ihmisiä kuin laulujen yhdessä laulaminen.

LÄHTEET

- Ahonen, Heidi 1993. Musiikki. Sanaton kieli. Helsinki: Finn Lectura
- Bojner-Horwitz, Eva & Bojner, Gunilla 2007. Mielihyvää musiikista. Vantaa: WSOY.
- Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Kuuloliitto ry.
- Haapala, Arto & Pulliainen Ukri, 1998. Taide ja kauneus. Johdatus estetiikkaan. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Hovi, Seppo 2007. Laulu Suomen soi. Teoksessa Virpi Kari ja Ari Leskelä (toim.) Suomen toivelaulut. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 7-9.
- Hytönen, Niina 2006. Käännösteorioiden kirjo kääntäjän työvälineeksi. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: FINN LECTURA, 66–83.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura, 17–25.
- Härmä, Lea & Pelkonen, Minna 1992. Viitotun puheen oppikirja. Kuulonhuoltoliitto ry.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Kalela, Esa 2006. Keitä huonokuuloiset oikein ovat? Lähtökohtia huonokuuloisten sosiaalisten identiteettien tutkimukselle. Helsinki: Kuulonhuoltoliitto ry.
- Kirla, Hanna-Maria 2000. Erityiskoulun huonokuuloisen oppilaan puheen ja kielenkehityksen tukeminen. Teoksessa Eila Lonka ja Anna-Maija Korpjaakko-Huuhka (toim.) Kuulon ja kielen kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Helsinki: Palmenia-kustannus, 221–238.
- Kuuloliitto ry 2012. Huonokuuloisuus yleistyy. Viitattu 31.3.2012 <http://kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/>
- Kuulonhuoltoliitto ry 2005. Viitotun puheen etäopetus projekti Vipe 2001–2004. Loppuraportti. Kuulonhuoltoliitto ry.
- Lahtinen, Riitta 2006. Kuurosokeille tulkkaus. Haasteellista ja vaihtelevaa. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura, 182–198.
- Launonen, Kaisa 1998. Eleistä sanoihin, viittomista kieleen. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura, 199–225.
- Lehtonen, Kimmo 1995. Mietteitä musiikkiterapian tutkimuksesta. Teoksessa Erkkilä, Jaakko & Heinonen, Yrjö (toim.) Avaa mielesi musiikille! Kohti musiikkipohjaista musiikkiterapiaa. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitoksen julkaisusarja A 13. 13–32.
- Lonka, Eila 2000. Huonokuuloisen aikuisen kommunikointitaitojen kuntoutus. Teoksessa Eila Lonka ja Anna-Maija Korpjaakko-Huuhka (toim.) Kielen ja kuulon kuntoutus. Helsinki: Palmenia-kustannus, 287–324.
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9-32
- Martola, Terttu 2005. Rytmiä viittomiseen ja leikkeihin. Kuurojen Liitto ry.
- Oittinen, Riitta 1995. Kääntäjän karnevaali. Tampere University Press

- Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1986. Mitä kääntäminen on: teoriaa ja käytäntöä. Suom. Pauli Roinila. Helsinki: Oy Gaudeamus ab.
- Poroila, Heikki 1998. Se suuri lohduttaja. Intervalli. (11) 1/1998, 3-5.
- Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura, 26–63.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käännteoriat. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura, 108- 120.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Tavoitteena toimivat tulkkausikänteet. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura, 163-179.
- Ryytty, Laura 2006. Oi Emma, Emma, rakastan elämää – Laulujen tulkkaus viittotulle puheelle. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Saksa, Silja 2004. Baabelin perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa. Jyväskylä: Atena.
- Savolainen, Leena 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189–200.
- Stolt, Suvi 2000. Kuuron lapsen kaksikielisyyden tukeminen. Teoksessa Lonka, Eila & Korpijaakko-Huuhka, Anna-Maija (toim.) Kielen ja kuulon kuntoutus. Vuorovaikutuksesta kommunikointiin. Tampere: Tammer-Paino Oy, 159–175.
- Suvi- Suomalaisen viittomakielen verkkosanakirja.
Viitattu 26.3.2012. <http://suvi.viittomat.net/index.aspx>
- Takala, Marjatta 2005. Kuulovammaisuus. Teoksessa Takala, Marjatta & Lehtomäki, Elina (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen -kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: FINN LECTURA, 25-42.
- Tahvonen, Lea & Ojanen, Pirjo & Meronen, Auli 2009. Sanat huulilla- huuliokuvasto. Haukkarannan koulu: Korpijyvä.
- Torvinen, Juha & Mantere, Markus 2007. MUSIIKKI? Johdatus musiikin filosofiaan ja estetiikkaan. Oppimateriaali. Suomen Musiikkioppilaitosten Liitto.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2002. Kopiaointia vai kommunikointia? Johdatus käännteoriaan. 3. painos. Helsinki: Finn Lectura.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2006. Relevanssiteoriastako ratkaisu kääntämisen ongelmiin? Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Helsinki: Finn Lectura, 84-107.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vuoriheimo, Marko 2009. Syke: rytmin ilo löytyy jokaisesta. Kuurojen Liitto ry.
- You Tube. Video. Kaisa Korhonen – Uralin pihlaja 1977.
Viitattu 23.3.2012. <http://www.youtube.com/watch?v=dLYy0VFlwHk8>

LIITTEET

Liite 1: Viitotun puheen suositukset

Viitotun puheen seminaarissa 22.3.2003 julkistettiin Viitotun puheen työryhmän laatimat suositukset. Näiden suositusten toivotaan leviävän viitotun puheen käyttäjien, tulkkien ja opettajien hyödyksi ympäri Suomen. Viitotun puheen suosituksia työstetään ja tarkastetaan sekä niiden levittämistä jatketaan edelleen. Viitottu puhe on huulitaluvun tukimenetelmä. Selkeä huulio on erityisen tärkeä. Huulio on täysin suomen kielen mukainen ja ymmärtämisen kannalta tärkeimmät viittomat viitotaan samanaikaisesti puheen kanssa. Kaikkia sanoja ei siis viitota. Viitotussa puheessa käytetään viittomia, jotka vastaavat sanan merkitystä.

Minä en kärsi kuunnella sinua (MINÄ+EI+JAKSA+KUUNNELLA+SINÄ)

Suosituksien merkintäjärjestelmässä ISOLLA kirjoitetut sanat tarkoittavat viittomia. Numerot, esim. OMA-1(minun), OMA-2(sinun), OMA-3(hänen) tarkoittavat viittoman paikkaa viittomatilassa tai vartalolla Juha Paunun Viito elävästi – kirjan merkintäjärjestelmää mukaillen.

Sormitus - sormitetaan perusmuodossa, jos se sopii lauseen rakenteeseen, tarvittaessa käytetään osoitusta tai sormitetaan sana taivutusmuodossa

Minä asun Oulaisissa. (MINÄ+ASUA+sorm.O-U-L-A-I-S-I-S-S-A)

Minä asun Maskussa. (MINÄ+ASUA+sorm.M-A-S-K-U)

Sormituksessa on pidettävä käsi lähellä suuta, jotta huulio ja käsi näkyvät yhtä aikaa. Käsi ei saa liikkua näkökentän ulkopuolelle.

Yhdyssanat - käytetään viittomakielen mukaisia viittomia, ei sanasta sanaan

Isäni on talonmies. (OMA-1+ISÄ+TALONMIIES) talonmies viittomakielen mukaisesti, EI TALO+MIIES

Kuulonhuoltoliitto (HUONOKUULOINEN+LIITTO)

Verbien kieltomuodot - käytetään kieltomuotoja, jolloin lauseeseen voi joskus tulla kaksinkertainen kieltö

Minä en todellakaan halua unohtaa sinua koskaan. (MINÄ+EI+TODELLA+EI-HALUTA+UNOHTAA+SINUA+EI-KOSKAAN)

Toteava olla – ei viitota, sanotaan vain huuliolla

Minä olen iloinen. (MINÄ+ILOINEN)

Minä olin iloinen. (MINÄ+JO+ILOINEN) Jos mennyt aikamuoto ilmenee lauseessa muutoin, imperfektin tunnusta JO ei tarvita.

Omistava olla – käytetään tarvittaessa

Onko sinulla lapsia? (OMISTAA+SINÄ+LAPSI_{xx})

Omistus - OMA-viittoman monikkoon liitetään persoonapronomini tarvittaessa. Minun (OMA-1) sinun (OMA-2) hänen (OMA-3) meidän (OMA-1) teidän (OMA-2) heidän (OMA-3) Kun lauseessa on possessiivisuffiksi (=omistusliite sanan perässä, esim. autoni, autosi, autonsa, automme, autonne, autonsa), OMA viitotaan ennen pääsanaa.

Autoni on todella vanha. (OMA-1+AUTO+TOSI+VANHA)

-isi – viittomaa käytetään tarvittaessa toteavan olla- ja muiden verbien yhteydessä merkityksessä olisi.

Olisin iloinen, jos voittaisin Lotossa. (MINÄ+ISI+ILOINEN+JOS+VOITTAA+LOTTO)

Jos voittaisin Lotossa, olisin iloinen. (JOS+MINÄ+VOITTAA+LOTTO+MINÄ+ILOINEN)

Haluaisin lähteä kotiin. (MINÄ+HALUTA+LÄHTEÄ+KOTIIN)

Ei olisi mukava olla tällaisella ilmalla ulkona. - Ei olisi. (EI+MUKAVA+ULKONA+TÄLLAINEN+SÄÄ. - EI)

Kohteliaassa kysymyksessä ”Avaisitko ikkunan?”, riittää kohtelias ilme, ei viitota -isi-viittomaa (AVATA+SINÄ+IKKUNA)

Persoonapronomini - viitotaan ennen verbiä ja lisätään tarvittaessa, kun suomen kielen verbimuoto sisältää persoonan

Tulimme kotiin ihan äsken. (ME+TULLA+KOTI+ÄSKEN)

Juoksen kotiin. (MINÄ+JUOSTA+KOTI)

Kysymys - kysymyslauseeseen kuuluu ilme ja kehon liike sekä osoitus tai persoonapronomini. Viittomajärjestys: Juoksetko vai käveletkö? (JUOSTA+KÄVELLÄ+SINÄ) Kysymysviittomia käytetään viittomakielen mukaisesti. Esim. kellonajasta kysyttäessä, Mihin aikaan tapaamme? (KELLO+ME+TAVATA), tai määrästä kysyttäessä, Paljonko sinulla on rahaa? (MONTA+SINÄ+OMISTAA+RAHA)

Vahvistavat ilmaukset - viittomakielen mukaiset tai pelkkä huulio

Olet todella kaunis. (SINÄ+TODELLA+KAUNIS)

Minulla on aika paljon rahaa. (MINÄ+PALJON+RAHA)

Demonstratiivipronominit (tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne) - osoitetaan tai käytetään pelkkää huuliota

Relatiivipronominit (joka, mikä) - käytetään tilanteeseen sopivaa viittomaa tai osoittelua - EI J-KIRJAINTA

(Se tyttö, jonka tapasit, oli sisareni.) (TYTTÖ,+KUKA+SINÄ+TAVATA+JO,+JO+OMA-1+SISAR)

Talossa, jossa asuin lapsena, oli vihreä ovi. (TALO+OS+MINÄ+ASUA+LAPSI,+OMISTAA+JO+VIHREÄ+OVI)

Auto, jonka ajattelin ostaa, on liian kallis. (AUTO+MINÄ+AJATELLA+OSTAA,+LIIAN+KALLIS)

Kun-sana - viittomakielen mukaisesti, ei käytetä kuvasanakirjan viittomaa 133.8

Kun olin pieni, asuin maalla. (AIKAISEM-MIN+MINÄ+PIENI,+MINÄ+ASUA+MAASEUTU)

Kun alkaa sataa, lähden kotiin. (MYÖHEM-MIN+ALKAA+SATAA,+MINÄ+LÄHTEÄ+KOTI)

Vertailu - komparatiivin ja superlatiivin tunnuksia käytetään tarvittaessa

Tämä on vaikein lause. (OS.+VAIKEA-superl.tunnus+LAUSE)

Entinen autoni kulki nopeammin kuin vanha. (OMA-1+AIKAISEMMIN+AUTO+AJAA+NOPEA+kompar.tunnus+VANHA)

Samanlaisia vertailtaessa kuin=SAMA,

poikkeus: Sinä olet yhtä vanha kuin minä. (SINÄ+SAMA+VANHA+MINÄ)

komparatiivin kanssa KUIN sanotaan vain huuliolla. Komparatiivissa samoin kuin viittomakielessä komparatiivin tunnuksen suunta vaihtuu, kun jotain on vähemmän: halvempi

Ilmeet - käytetään myös viitotussa puheessa, kunhan huulio on selkeä ja näkyvissä. Ilmeet elävöittävät viittomista ja tukevat ymmärtämistä, mutta pelkkä ilme ei riitä vaan tarvitaan myös huulio ja mahdollisesti viittoma.

Tilan käyttö - käytetään tilaa, kunhan huuliosta on nähtävissä suomenkielinen puhe. Tilaa tulee käyttää riittävän pienellä alueella, jotteivat viittomat poistu näkökentästä.

Polysynteettiset viittomat (klassifikaattorit) - käytetään myös viitotussa puheessa

Kynät ovat pöydällä rivissä. (KYNÄ+PÖYTÄ+kuvaile etusormella kuinka kynät on aseteltu riviin)

Perfekti (on ollut)

Olen juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA)

Pluskvamperfekti (oli ollut)

Olin juossut. (MINÄ+JO+JUOSTA+JO-tarvittaessa)

Liite 2: Glossit ja laulun sanat: Suklaasydän

AIEMMIN NUORI MIES UJO /

os-1 NÄHDÄ PÖYTÄ-os

PIENI KAHVI YRITYS /

SYY MITÄ TIEDÄ os-1 EI /

os-1 SAADA HÄN SUKLAA SYDÄN //

Kun nuoren miehen ujoimman

Näin pöydässä

pienen kahvilan

Niin syystä jota tiedä en

Sain hältä suklaasydämen

SUKLAA SYDÄN RAUTA KUORI /

AINA MURTUA SULAA /

4-os-1 2-ANTAA-1 MIES NUORI /

AITO SAADA os-1 EI //

Suklaasydän tinakuoret

Aina murtuu sulaen

Niitä tarjoo miehet nuoret

Aitoja vain saa mä en

HÄN ULKONA MINUA OHJATA /

OSTAA KAIKKI MAHDOLLINEN /

MUTTA POHJA EHKÄ /

HÄN PI SOPIVA MIES //

Hän ulkona mua kuljettaa

Ja ostaa minkä irti saa

Mut pohjimmiltaan kuka ties

On hänkin oikein kelpo mies

SUKLAA SYDÄN SISÄLLÄ /

PIILO HALPA SORMUS /

os-1 KERTOJA OMA-2 ISÄ /

AITO JOS SAADA os-1 EI //

Suklaasydän sisällensä

Kätkee halvan sormuksen

Kerron hänen isällensä

Aitoa jos saa mä en

HÄN SILMÄ KATSOA MINUA /

JOSKUS VOI KIINNOSTUA /

MUTTA KOPIO ARVOKAS TYHJÄ /

JOS SUKLAA AINOASTAAN SYDÄN //

Hän silmiin kyllä katsoo mua

Ja joskus saattaa innostua

Mut jäljennös on arvoton

Jos suklaata vain sydän on

SUKLAA SYDÄN KAUNIS PÄÄLTÄ /

EI USKOA PALJON LOHDUTTA /

SUUELMAT TUNTOU JÄÄ /

AITO EI os-1 SAADA //

Suklaasydän kaunis päältä

Tuskin paljon lohduttaa

Suudelmakin tuntuu jäältä

Aitoja kun en mä saa

AIKA SEURUSTELLA /
VIIMENEN VIIMEINEN TAPAHTUI /
HÄN 2-ANTAA-1JO RAKKAUS /
SORMUS SYDÄN //

Kun aikamme näin kuljettiin
Jo vihdoinkin viimein kävi niin
Hän että antoi rakkauden
Ja sormuksen ja sydämen

SUKLAA SYDÄN RAUTA KUORI /
NYT JO MURTUA SULAA /
os 2-ANTAA-1 MIES NUORI /
AITO SAADA JO os-1 //

Suklaasydän tinakuoret
Nyt jo murtui sulaen
Niitä tarjoaa miehet nuoret
Aitoja vain saanut en

Liite 3: Glossit ja laulun sanat: Ystävän laulu

KUINKA TUNTEA os-2 YSTÄVÄ/
 OIKEA os-2 HÄN/
 SALLI MERI SELVITTÄÄ/
 KUKA os-2 VIEREEN JÄÄDÄ//
 JOS MYRSKY SOI/
 VAIN OMA-2 YSTÄVÄ VAIKEROI/
 VENE LÄHIN RANTA SAATTAÄ/
 JÄÄDÄ POIS MIKÄ LIE//

Mistä tunnet sä ystävän?
 Onko oikea sulle hän?
 Anna meren se selvittää,
 kuka viereesi jää.
 Ja jos silloin kun myrsky soi,
 vain sun kumppanis vaikeroi.
 Vene lähimpään rantaan vie,
 jääköön pois, mikä lie.

KUINKA TUNTEA os-2 YSTÄVÄ/
 OIKEA os-2 HÄN/
 SALLI TUNTURI SELVITTÄÄ/
 KUKA Os-2 VIEREEN JÄÄDÄ//
 KAUKANA KAIKKI MUU/
 PÄÄTTYÄ PITKOSPUU/
 KUKA os-2 VIERESSÄ VALITTAÄ/
 TAKAISIN MENNÄ//

Mistä tunnet sä ystävän?
 Onko oikea sulle hän?
 Anna tunturin selvittää,
 kuka viereesi jää.
 Kun on kaukana kaikki muu,
 ja kun päättyvät pitkospuut.
 Kuka rinnalla ruikuttaa?
 Takaisin mennä saa.

KUINKA TUNTEA os-2 YSTÄVÄ/
 OIKEA os-2 HÄN/
 AIKA VAIKEA SELVITTÄÄ/
 KUKA os-2 VIEREEN JÄÄDÄ//
 os-2 VAIKEAA/
 TARVITA APU*hän/
 YSTÄVYYS PUNNITA/
 MENNÄ MUUT MENNÄ//
 TUNTEA os-2 YSTÄVÄ/
 os-2 VIERELLÄ VIELÄ HÄN/
 TURHA TUTTU os-2 VIERELTÄ/
 HÄVINNYT PIAN POIS//

Mistä tunnet sä ystävän?
 Onko oikea sulle hän?
 Ajat ankeimmat selvittää,
 kuka viereesi jää.
 Kun on sinulla vaikeaa,
 ja kun tarvitset auttajaa.
 Silloin ystävyys punnitaan,
 menee muut menojaan.
 Siitä tunnet sä ystävän,
 kun on vierelläs vielä hän.
 Turhat tuttavat luotas ois,
 hävinneet pian pois.

Liite 4: Glossit ja laulun sanat: Leivo

MIKSI LINTU LENTÄÄ SUOMI TULLA/
AIKAISIN KEVÄT /

os-2 EI VIIHTYÄ LINTU ILOINEN /

os-2 MAA LÄMMIN os-kauas //

Miks leivo lennät Suomehen

Niin varhain kevähällä,

Et viihdy, lintu riemuinen,

Sä maalla lämpimällä?

MIKSI OMA-2 SIRKUTTAA KAUNIS MUSIIKKI /

SUOMI TAIVAS TÄÄLLÄ /

PUUxxx os-3 LUONTO /

os-2 LENTÄÄ os-ylös //

Miks äänes soreasti soi

Vaan Suomen taivaan alla,

Ja vaikka puut ne vihannoi,

Sä lennät korkealla?

SY Y SUOMI TULLA os-1 KIIRE /

os-1 LENTÄÄ os-ylös /

os-1 TAHTOA NÄHDÄ

KAUNIS ENSIMMÄINEN /

os-1 RANTA TAIVAS TÄÄLLÄ //

Sen tähden Suomeen kiiruhdan

Ja lennän korkealla,

Kun tahdon

nähdä kauneimman

Mä rannan taivaan alla.

SY Y LAULAA os-1/

KANNEL TÄÄLLÄ MUSIIKKI /

EI MISSÄ VOIDA ILOINEN /

SUOMI TÄÄLLÄ VOIDA //

Ja senpä vuoksi laulan ma,

Kun kannel täällä soipi;

Ei missään voi niin riemuita,

Kuin Suomessa vaan voipi.

Liite 5: Glossit ja laulun sanat: Uralin pihlaja

ILTA TUULI SOIDA JO LATVA PIHLAJA/ KAUPUNKI os-4 KUULLA NYT VALSSI NIIN KAIHO/ PIHLAJA KERTOJA/ TUTTU TARINA / OS-1 MUISTAA VUORISTO(huulio U R A L)-os VALKO PUU//	Illan tuuli soittaa jo latvaa pihlajan Kaupungilta kuulen nyt valssin niin kaihoisan. Pihlajasta se kertoo on tuttu tarina sen Muistan Uralin rinteillä valkolatvuksen.
PIPI SEPPELE VAIN NUORI MORSIAN/ LOISTAA JO PIHLAJA HUNTU os-3 AURINKO os-4y-3//	Niin kuin seppelepäinen, vain nuori morsian on. Loisti pihlajan huntu, tuo alla auringon
KAUAS-5 os-5 JÄÄDÄ NYT os-1 TIETÄÄ PIHLAJA/ KAUAS-6 MENNÄ OMA TIE/ JÄÄDÄ HÄN KUKA OS-1 RAKASTAA/ SYKSY PUNAINEN MARJA PIPI KYYNEL PIHLAJAN os-3/ os-1 ITKEÄ PIHLAJA TAPA/ OMA-1 SYDÄN ONNETON//	Kauas tuonne jääneen nyt tiedän pihlajan. Kauas kulki tieni, jäi hän jota rakastan. Syksyn punaiset marjat, kuin kyynel pihlajan on. Itkin pihlajan lailla, on sydän onneton.
PIPI SEPPELE VAIN NUORI MORSIAN/ LOISTAA JO PIHLAJA KERRAN os-3 AURINKO os4y-3//	Niin kuin seppelepäinen, vain nuori morsian on. Loisti pihlaja kerran, tuo alla auringon.
EHKÄ KERRAN SOITTA TAAS TUULI LÄMMIN/ KAUPUNKI OS MELU JÄÄDÄ TAAKSE VIIMEIN/	Kenties kerran soittaa, taas tuuli lauhemmin. Kaupunkien pauhu, jää taakse viimeinkin.

MISSÄ PIHLAJA KUKKA KUKKA/
TAAS OMA-1 RAKAS NÄHDÄ os-1 SAADA/
LUONTO KUKKA KUKKA /
JÄLLEEN KAUNIS//

Missä pihlaja kukkii,
taas armaan nähdä mä saan.
Luonto puhkeaa kukkaansa,
jälleen kauneimpaan.

MYÖHEMMIN SEPPELE
TAAS NUORI MORSIAN/
LOISTAA PIHLAJA HUNTU
os-3 AURINKO os4y-3//

Silloin seppelepäinen,
taas nuori morsian on.
Loistaa pihlajan huntu,
tuo alla auringon.